

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи
Кафедра педагогіки та методики початкової освіти**

**Розвиток медіаграмотності молодших
школярів засобами впливу інтернет-мережі**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

студентка 2 курсу, 613 групи
Барбюк Настя Валеріївна

Керівник:

кандидат педагогічних наук,
доцент **Шульга А.В.**

До захисту допущено

на засіданні кафедри

протокол № 4 від 12 листопада 2024 р

Зав. кафедрою _____ проф. Романюк С.З.

АНОТАЦІЯ

Барбюк Н.В. Розвиток медіаграмотності молодших школярів засобами впливу інтернет-мережі. – *Рукопис*. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 013 Початкова освіта. – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2024. – 95 с.

У кваліфікаційній роботі проаналізовано наукову літературу та визначено теоретичні основи медіаграмотності молодших школярів. Розкрито роль інтернет-мережі у її формуванні в освітньому процесі початкової школи, досліджено рівень розвитку мультимедійних навичок за допомогою інтернет-ресурсів. Обґрунтовано педагогічні умови для ефективного використання мережі: формування комп'ютерної грамотності, дотримання санітарно-гігієнічних норм, забезпечення технічного обладнання. Проведено дослідження з учнями, вчителями та батьками, які підтвердили вплив інтернет-мережі на розвиток навичок. Описано форми й методи для практичної реалізації та шляхи вдосконалення методичної роботи.

Ключові слова: *медіаграмотність, медіа, медіа-освіта, інтернет-мережа, формування медіаграмотності учнів молодшого шкільного віку.*

ABSTRACT

Barbyuk N.V. Development of multimedia literacy of younger schoolchildren through the influence of the Internet. - *Manuscript*. Master's thesis for obtaining a master's degree in the specialty 013 Primary education. - Chernivtsi National University named after Yury Fedkovich. Chernivtsi, 2024. – 95 p.

The qualification paper analyzes scientific literature and identifies the theoretical foundations of multimedia literacy among primary school students. It reveals the role of the internet in developing multimedia literacy within the educational process of primary school, exploring the level of multimedia skills developed through internet resources. Pedagogical conditions for effective use of the internet are substantiated: developing computer literacy, adhering to sanitary-hygienic norms, and ensuring technical equipment availability. Research conducted with students, teachers, and parents confirmed the internet's impact on skill development. Forms and methods for practical implementation and improving methodological work are described. (interactive whiteboard, projector, screen) and a sufficient number of multimedia tools. Ways of implementation are described: methodical work and postgraduate education. Tasks, forms and methods for the development of multimedia literacy of younger schoolchildren through the influence of the Internet are characterized.

Keywords: *multimedia literacy, media, media education, internet network, formation of multimedia literacy of primary school students.*

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

‘

Н.В. Барбюк

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖІ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ МЕДІАГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	10
1.1. Медіаграмотність молодших школярів: сутність і компоненти	10
1.2. Роль інтернет-мережі у розвитку медіаграмотності молодших школярів	20
1.3. Специфіка формування медіаграмотності учнів молодшого шкільного віку	26
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	31
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ МУЛЬТИМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРНЕТ- МЕРЕЖІ	33
2.1. Дослідження рівня розвитку медіаграмотності молодших школярів засобами інтернет-мережі	33
2.2. Обґрунтування педагогічних умов ефективного використання інтернет-мережі для розвитку медіаграмотності	46
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	66
ВИСНОВКИ	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	71
ДОДАТКИ	77

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Соціально-політичні, духовні та економічні зміни, що відбуваються в незалежній і демократичній Україні, зумовлюють потребу в модернізації навчального процесу. Це вимагає забезпечення учнів комплексом знань, загально навчальними навичками та виховання активного ставлення до навчання, а також розвитку інтелектуальних і творчих здібностей, необхідних для адаптації в інформаційному просторі. Сучасні педагоги пов'язують реалізацію цих завдань із розвитком медіаграмотності серед молодших школярів, зокрема завдяки використанню можливостей інтернет-мережі, яка стимулює пізнавальні інтереси, сприяє інтеграції знань з різних предметів і створює умови для індивідуалізації освітніх траєкторій. Це дозволяє оптимізувати виявлення творчого потенціалу учнів, розвинути їхні комунікативні навички, а також сприяє формуванню вмінь до експериментальної та дослідницької діяльності і підвищує культуру навчальної діяльності, формуючи інформаційну культуру школярів.

Таким чином, впровадження і розвиток медіаграмотності в шкільному навчальному процесі відповідає сучасним науково-технічним і соціальним реаліям України, що забезпечує комплексну реалізацію принципів, викладених у таких документах, як «Національна доктрина розвитку освіти», Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), Закон України «Про освіту», «Концепція загальної середньої освіти», «Державний стандарт загальної початкової освіти» тощо.

Наукове обґрунтування актуальності та ефективності розвитку медіаграмотності є пріоритетним завданням і передбачає переосмислення історико-педагогічного досвіду для розв'язання проблем сучасного навчання. Аналіз наукових джерел свідчить, що інтерес до теми медіаграмотності школярів як в Україні, так і за кордоном помітно зріс. Питання ефективності розвитку медіаграмотності висвітлюються в роботах таких дослідників, як Р. Гоббс, Д. Бакінгем, М. Маньяно, Л. Найденова, Т. Іванова та ін.

Сьогодні молодші школярі мають вільний доступ до інтернету, що для них стає основним джерелом інформації та соціальної взаємодії. Проте через їхній вік та обмеженість критичного мислення вони є особливо вразливими до впливу медіа, який може мати як позитивний, так і негативний характер.

В умовах інформаційного перенасичення важливо навчити дітей відрізняти правдиву інформацію від дезінформації, розуміти механізми реклами та маніпуляцій, а також розвивати навички безпечного користування інтернетом. Це сприятиме формуванню у них критичного мислення та відповідального ставлення до медіаконтенту.

Нині молодші школярі недостатньо обізнані з правилами безпеки в інтернеті, що може призвести до таких ризиків, як кібербулінг, зловживання особистими даними, залежність від соціальних мереж і відеоігор. Навчання медіаграмотності допомагає уникнути цих загроз і розвивати безпечні та здорові онлайн-звички.

Медіаграмотність сприяє також розвитку комунікативних і аналітичних навичок, важливих для подальшого навчання і соціальної адаптації в сучасному суспільстві. Актуальність розвитку медіаграмотності серед молодших школярів зумовлена потребою підготувати їх до безпечної, критичної та відповідальної участі в інформаційному середовищі. Важливо створити міцну освітню базу, яка дозволить їм орієнтуватися у світі інформації.

Стан дослідження проблеми. Медіаграмотність розглядається як ключова складова сучасної освіти, що сприяє формуванню критичного мислення і здатності до аналізу інформації. Вплив медіа та інтернет-мережі на дітей вивчали такі дослідники, як Рене Гоббс, Девід Бакінгем та інші

В освітніх системах різних країн розробляються програми і методи, що сприяють розвитку медіаграмотності у дітей. У США, Великій Британії та деяких країнах Європи медіаграмотність є обов'язковою складовою навчальної програми.

Становлення критичного ставлення до інтернет-контенту є важливим завданням, яке обговорюється у працях таких науковців, як Марія Маньяно та Лариса Найденова. Їхні дослідження фокусуються на адаптації інтернет-ресурсів у навчальному процесі для розвитку критичного мислення у дітей.

Стан досліджень також показує високу актуальність теми безпеки для дітей в інтернеті. Такі дослідники, як Тетяна Іванова, розробляють практичні рекомендації щодо захисту дітей від кібербулінгу, шкідливого контенту та інших ризиків, які існують в інтернет-просторі.

В Україні розробка методик медіаграмотності для початкових класів є відносно новою темою, однак вона поступово набуває уваги завдяки таким науковцям, як Лариса Найденова і Тетяна Іванова. Їхні дослідження спрямовані на адаптацію зарубіжного досвіду до українських реалій та інтеграцію медіаграмотності у державний стандарт освіти.

Однак, попри значну кількість наукових досліджень які окреслюють цю проблему, нами обрано теми наукової роботи: ***«Розвиток медіаграмотності молодших школярів засобами впливу інтернет-мережі».***

Зв'язок роботи з науковою темою кафедри педагогіки та методики початкової освіти: «Теоретико-методологічні засади розвитку педагогічної освіти та професійної підготовки фахівців у контексті євроінтеграційних процесів.

Мета дослідження: теоретичне обґрунтування та дослідження впливу використання інтернет-мережі на розвиток медіаграмотності молодших школярів.

Для досягнення зазначеної мети нами поставлено такі **завдання дослідження:**

1. Проаналізувати наукову літературу та визначити теоретичні основи медіаграмотності молодших школярів.
2. Розкрити роль інтернет-мережі у формуванні медіаграмотності в освітньому процесі початкової школи.

3. Дослідити рівень розвитку медіаграмотності молодших школярів засобами інтернет-мережі

4. Обґрунтувати педагогічні умови ефективного використання інтернет-мережі для формування мультимедійних навичок молодших школярів.

Об'єкт дослідження: розвиток медіаграмотності молодших школярів

Предмет дослідження: педагогічні умови впливу інтернет-мережі на розвиток медіаграмотності молодших школярів.

Методи дослідження. Під час написання наукової роботи ми використовували різноманітні методи науково-педагогічного дослідження: аналіз, синтез, порівняння, спостереження, узагальнення, класифікація і систематизація матеріалу, який розкриває аспекти досліджуваної проблеми; педагогічний експеримент, анкетування, опитування.

Теоретичне значення результатів дослідження полягає у збагаченні наукової теорії медіа-освіти, доповнюючи її знанням про вплив інтернет-мережі на молодших школярів, виявленні психологічних особливостей сприйняття медіаконтенту молодшими школярами, розробках нових моделей і методик формування медіаграмотності для учнів молодшого шкільного віку, зокрема, з акцентом на особливості онлайн-контенту, закладанні теоретичного фундаменту для підготовки школярів до безпечної діяльності в інтернеті, що є важливим в умовах сучасного інформаційного суспільства.

Практичне значення результатів дослідження полягає у здійсненні констатувального дослідження розвитку медіаграмотності молодших школярів, добірці діагностичного інструментарію для реалізації емпіричного дослідження; обґрунтуванні організаційно-педагогічних умов для розвитку медіаграмотності молодших школярів засобами впливу інтернет-мережі на уроках в початковій школі:

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи: магістерська робота представлена анотаціями українською й англійською мовами, вступом, двома

розділами, підрозділами, висновками до кожного розділу, загальними висновками, списком використаних джерел та додатками.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖІ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ МЕДІАГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

1.1. Медіаграмотність молодших школярів: сутність і компоненти

Термін «медіаграмотність» став широко відомим у ХХІ столітті. В англomовних країнах використовують цей же термін або «медіа-інформаційну грамотність». Аналогічно, у французькій, іспанській та інших мовах існують відповідники: «de l'éducation aux médias», «alfabetización mediática», «medienpädagogik» тощо. Походження терміну «медіаграмотність» пов'язують з поняттями «критичне бачення» і «візуальна грамотність». У різних країнах також використовують поняття «інформаційна грамотність», «комп'ютерна грамотність» та інші, що мають подібний зміст [16, с. 10-14]. Вперше цей термін згадується у 1955 році професором Л. Форсдейлом, хоча на той час його визначення ще не існувало. У 1962 році професор М. МакЛюен з Університету Торонто вказав на потребу розширити поняття грамотності, включивши здатність сприймати інформацію з різних медіа [19, с. 36; 21, с. 70]. Проте визначення медіаграмотності не було надано. Навіть якби воно існувало, його довелося б оновити через сучасні інформаційно-комунікаційні засоби та нові медіапродукти, з якими працюють діти.

Подальші спроби осмислення нового поняття пов'язані з діяльністю М. МакЛюена, який підкреслив важливість включення в поняття грамотності здатності сприймати інформацію з різних медіа поряд з традиційними вміннями читання та письма [21, с. 70]. У 1985 році британський фахівець Л. Мастерман, засновник сучасної теорії медіаосвіти та консультант Ради Європи і ЮНЕСКО, зазначив, що метою медіаосвіти є розвиток критичного мислення та «критичної автономії» [28]. Це поняття відображає одну з головних ознак медіаграмотності – здатність критично оцінювати інформацію, отриману з медіа, визначати її достовірність та правдивість.

Період з 1962 по 1990 рік характеризується пошуком понять, що повною мірою відображають процес і результат взаємодії з медіа. Часто поняття

«медіаосвіта» і «медіаграмотність» розглядалися як синоніми. На цьому акцентувала увагу британська дослідниця К. Базалгетт, яка зазначала, що «медіаосвіта» є процесом, а медіаграмотність – його результатом [32]. У ході аналізу понять того періоду можна дійти висновку, що основа медіаграмотності – критичне мислення, що полягає в здатності знаходити, аналізувати, порівнювати, систематизувати інформацію та створювати новий контент.

З 1990-х років відбувається поступове розмежування медіаосвіти і медіаграмотності, яке відображено в схемі українського медіапедагога Л. Петрик (2020). Медіаосвіта розглядається як процес, медіапедагогіка, медіадидактика, медіазасоби – як інструментарій, тоді як медіаобізнаність, медіаграмотність, медіакомпетентність та медіакультура – як результат [9, с. 69].

З 7 по 9 грудня 1992 року відбулася Національна конференція лідерів з медіаграмотності, на якій зібралося 25 представників зі США, таких як Патрісія Ауфдерхайде, Воллі Боуен, доктор Девід Консідін та інші [30, с. 39-41]. На конференції медіаграмотність визначили як «здатність отримувати доступ, аналізувати, оцінювати та передавати повідомлення в різних формах». Це визначення стало основою багатьох подальших досліджень, зокрема й американських науковців, таких як професорка П. Ауфдерхайде, засновниця Центру медіа та соціального впливу у Школі комунікації Американського університету у Вашингтоні (1993) [17, с. 6-7, 9; 20]. Попри його актуальність для кінця 1990-х, це визначення, з огляду на сучасні підходи до медіаграмотності, є дещо загальним і не відображає її ключових характеристик, залишаючись більш орієнтованим на психологічний аспект сприйняття інформації.

Е. Томан (1997) дала подібне визначення, де медіаграмотність розглядається як «здатність інтерпретувати та створювати особисте розуміння з величезної кількості вербальних і візуальних символів, які щоденно надходять через різні медіа: телебачення, радіо, комп'ютер, газети, журнали і

рекламу. Це вміння вибирати та оцінювати, кидати виклик і ставити під сумнів інформацію, бути свідомим, а не пасивним» [21]. У цих визначеннях підкреслюються такі важливі аспекти медіаграмотності, як критична оцінка інформації, визначення її достовірності, здатність розуміти різні жанри медіа та аналізувати їхні структури і зміст. Однак для сучасної медіаграмотності цього розуміння недостатньо.

ЮНЕСКО у 2013 році уточнило дане поняття, визначивши медіаграмотність як «розуміння та використання медіа, що включає інформоване та критичне ставлення до засобів масової інформації, розуміння технік, які вони застосовують, та їхніх ефектів» [29, с. 191]. Це розуміння також передбачає вміння декодувати, аналізувати, оцінювати та виробляти комунікацію в різних медіаформах.

К. Ворсноп (1996), канадський дослідник медіаграмотності, підкреслив, що медіаграмотність є результатом медіаосвіти та зростає в міру вивчення медіа. Він розглядав медіаграмотність як здатність експериментувати, інтерпретувати, аналізувати та створювати медіатексти, що підкреслює діяльнісний підхід, прогресивний для того часу. Сучасні англомовні дослідники також розглядають медіаграмотність як один із видів грамотності інформаційного суспільства, орієнтуючись на здатність кодувати та декодувати інформацію, синтезувати, аналізувати та створювати повідомлення. Уміння медіаграмотності включають критичне оцінювання отриманої через ЗМІ інформації, вміння створювати і поширювати контент та орієнтуватися в інформаційному просторі [20]. На нашу думку, це визначення потребує доопрацювання, щоб відповідати сучасним вимогам до медіаграмотності.

Українські дослідники А. Литвин та В. Робак (2013) розглядають медіаграмотність як готовність застосовувати набір знань, умінь і навичок для вибору, використання, критичного аналізу, оцінки, створення та передачі медіаповідомлень у різних формах і жанрах, а також для розуміння функціонування медіа в суспільстві [4, с. 32]. Найбільш вдалою, на нашу

думку, є модель медіаграмотності Р. Гоббс (2010), яка пропонує основу медіаграмотності через необхідні для участі в інформаційному середовищі життєві навички. Це вміння відповідально обирати та знаходити інформацію, аналізувати повідомлення, визначати автора та оцінювати якість контенту; створювати різноманітний контент із використанням новітніх цифрових технологій; усвідомлювати власну поведінку, дотримуватись етичних норм; діяти в суспільстві як активний учасник [24, с. VII–VIII]. Цю модель продовжують використовувати й сьогодні. Р. Гоббс також зазначає, що медіаграмотність оновлює громадянське життя, в якому цінності критичного мислення, співпраці, емпатії, самосвідомості та управління об'єднуються в єдину систему [24; с. XXI].

Канадська дослідниця К. Вілсон (2012) підтримує думку Гоббс, вказуючи на те, що медіа та інформаційна грамотність включають право на доступ до інформації та етичне використання інформаційних технологій [33, с. 18]. Це важливо з огляду на актуальні українські реалії, де дистанційне навчання під час пандемії та війни значною мірою відбувалося в онлайн-середовищі, що також потребувало етичного підходу до інформаційного обміну.

Французькі дослідники визначають модель «6 C» («Compréhension, Capacité de jugement critique, Créativité, Consommation, Citoyenneté et Communication interculturelle»), яка підкреслює важливість міжкультурної комунікації [26, с. 8]. Професор Л. Д. Бакінгем (2003) у своєму культурологічному підході акцентує, що медіаграмотність має розвивати у дітей здатність рефлексувати над процесами читання та письма, розуміти власний досвід як читача і письменника [18, с. 41].

Українські дослідники В. Іванов, О. Волошенюк та О. Мокрогуз (2016) підтримують американський підхід до медіаграмотності, трактуючи її як сукупність знань і навичок для аналізу, критичної оцінки та створення медіаповідомлень, а також для розуміння ролі медіа в суспільстві. Вони підкреслюють, що медіаграмотність включає естетичні, креативні, інтерактивні, аналітичні та безпекові компетентності [16, с. 13-14].

Експертний центр «Медіа показчик» виявив, що медіаграмотність – це взаємодія чотирьох груп компетенцій: розуміння медіа, їх активного використання, комунікації через медіазасоби та ефективного застосування медіа для досягнення власних цілей. Новітнє бачення медіаграмотності обумовлене появою нових технологій і вдосконаленням мовних засобів, про що зазначають мексиканські науковці Х. Родрігес, М. Лопес, К. Фернандес і Дж. Органіста [31]. Закон України «Про медіа» визначає медіаграмотність як навички й знання для безпечного й ефективного користування медійними ресурсами [11], що підкреслює необхідність адаптації до швидких змін у медіапросторі.

Термін «медіаосвіта» є багатозначним і має різні трактування в залежності від контексту. Виникнення терміну «медіа» пов'язане з латинським словом «medium» – посередник, що означало засоби передачі, зберігання та відтворення інформації. Лише з середини XIX століття це поняття стало використовуватися в сучасному розумінні – поширення повідомлень через технічні засоби зв'язку, як-от пошта та телеграф, а з розвитком радіо, кіно й телебачення початку XX століття з'являється термін «мас-медіа», що став синонімом до засобів масової інформації.

Сьогодні медіаосвіта визначається як процес навчання, що сприяє розвитку медіаграмотності, який охоплює розуміння медіа, критичне мислення та навички оцінки інформації, отриманої через ЗМІ. Це галузь освіти, націлена на різні вікові групи, щоб допомогти людям усвідомлено взаємодіяти з медіа та розвивати аналітичні навички для критичної оцінки отриманих даних. Важливим завданням медіаосвіти також є навчання створенню власних медіапродуктів – блогів, відео, фотографій – що надає можливість людям висловлювати свої погляди.

В умовах зростаючого впливу соціальних медіа медіаосвіта стає дедалі актуальнішою. Люди повинні вміти розрізняти достовірну й недостовірну інформацію, розуміти, як працюють алгоритми соціальних платформ, та усвідомлювати, які дані вони надають онлайн. Таким чином, медіаосвіта

формує критичне мислення, важливе для життя в сучасному інформаційному суспільстві, та підкреслює значення творчої самореалізації й доступності медіаресурсів.

Л. Мастерман наголошував, що головним поняттям медіаосвіти є репрезентація: медійні повідомлення не обов'язково відображають реальність, а представляють її [32]. . Медіаосвіта сприяє критичному розумінню медіа і їхнього впливу на суспільство, навчаючи аналізувати об'єктивність, достовірність і цінності медійних повідомлень. Іншим важливим аспектом є розвиток творчих навичок, необхідних для створення медіапродуктів, що не лише розвиває креативність, а й сприяє здобуттю професійних навичок та можливостей зайнятості в медіасфері [49, 24–26]

Українські вчені підкреслюють роль медіаосвіти у формуванні критичного мислення та медіаграмотності серед молоді. Медіаосвіта допомагає молодим людям навчитися орієнтуватися в умовах інформаційного перевантаження й критично сприймати дані. А. Литвин вважає медіаосвіту ключовою складовою демократичного суспільства, яка сприяє вихованню критично мислячих і медіаграмотних громадян, здатних брати активну участь у суспільному житті.

У 2016 році в Україні була затверджена концепція впровадження медіаосвіти, яка визначає її як складову освітнього процесу, спрямовану на формування медіакультури та навичок безпечної взаємодії з медіа. Дослідники зазначають, що медіаосвіта відрізняється від навчання через ЗМІ, оскільки орієнтована на знання процесів створення й поширення медіатекстів та розвиток аналітичних здібностей для їх критичного сприйняття.

Медіаграмотність, як зазначають науковці, передбачає вміння користуватися різними комунікаційними та інформаційними технологіями, висловлювати власні думки через медіа та критично оцінювати інформацію, що сприяє формуванню відповідальних, критично мислячих громадян у сучасному світі.

К. Ворсноп припускає, що розвиток медіаграмотності можливий через постійну взаємодію та експерименти з медіатекстами, оскільки чим частіше людина працює з медіа, тим краще вона здатна аналізувати, критично осмислювати їхні повідомлення та створювати власні медіапродукти [5]. Проте медіаграмотність охоплює і загальну культуру сприйняття інформації та свідоме ставлення до медіа, що забезпечується як самостійною роботою з медіатекстами, так і спеціальними освітніми програмами.

Медіаграмотність є комплексним поняттям, яке включає різні аспекти медіакультури та вимагає не тільки знань, але й умінь користування медіа. Медіаосвіта, у свою чергу, є процесом, спрямованим на формування медіаграмотності й розвитку інших компетенцій у медіасфері. Обидва ці поняття мають важливе значення у сучасному інформаційному суспільстві й потребують уваги як у системі освіти, так і на рівні самоосвіти громадян.

Медіаграмотність молодших школярів — це здатність дітей у молодшому шкільному віці критично оцінювати, аналізувати та розуміти інформацію, отриману з різних медіа-джерел, таких як телебачення, інтернет, соціальні мережі. [12, с. 48] Основна мета медіаграмотності в цьому віці — навчити дітей розрізняти правдиву та неправдиву інформацію, формувати уявлення про маніпуляцію та її ознаки, а також сприяти відповідальному використанню медіа. Ця тема є важливою, оскільки сучасні діти постійно взаємодіють із різними джерелами інформації. Уміння орієнтуватися в цьому потоці інформації допомагає розвивати критичне мислення, аналізувати новини та уникати інформаційних загроз, таких як фейки та маніпуляції.

Можна виокремити трьох українських науковців, які вивчали медіаграмотність дітей і молоді. Оксана Волошенюк — українська дослідниця, яка працює в Академії української преси. Її праці часто зосереджені на розвитку медіаграмотності серед учнів та викладачів, розробці освітніх програм для шкіл. Любов Найдьонова — психологиня, член-кореспондентка НАПН України, працює над дослідженням інформаційної та медіабезпеки дітей, зокрема, впливу медіа на психічне здоров'я. Тетяна Іванова — спеціаліст

з медіаосвіти та один з активних наукових діячів у розвитку програм з медіаграмотності в Україні. Розвиток медіаграмотності молодших школярів є частиною ширшої концепції медіаосвіти, яку підтримують не лише науковці, але й урядові та міжнародні організації, такі як ЮНЕСКО та ЮНІСЕФ. [20].

Основна мета медіаграмотності – виховання автономної особистості, яка свідомо та критично сприймає медійні матеріали і використовує їх для власних потреб. У цьому контексті медіаграмотність стає важливою компетенцією в інформаційному суспільстві, де медіа впливають на формування світогляду і суспільної думки. Водночас медіаграмотність охоплює не лише сприйняття інформації, але й здатність аналізувати, критично оцінювати та створювати власний медіаконтент. Це вимагає знань про різні медіатехнології, а також навичок їх використання для творчої діяльності та комунікації.

Дж. Поттер у своєму інтерв'ю зазначав, що медіаграмотність має стати невід'ємною частиною сучасної освіти, оскільки люди повинні вміти не лише користуватися медіа, але й свідомо й критично оцінювати їхній вплив на своє життя та суспільство загалом (52). Медіаосвіта, зокрема, є важливою складовою професійної підготовки вчителів, оскільки медіа виконують не тільки інформаційну, але й культурну та соціальну функції. Медіаграмотність педагогів є ключовою умовою для навчання учнів критично розуміти та осмислювати медійні тексти.

Завданням вчителів є допомогти учням не лише сприймати медійну інформацію, але й аналізувати її крізь призму політичних, соціальних та культурних аспектів. Навчання аналізу, створення медіатекстів, визначення їхніх джерел, а також добору відповідних каналів для поширення власних матеріалів є надзвичайно важливими компетенціями для сучасних педагогів, зокрема вчителів іноземних мов.

Медіаграмотність є ключовою для особистої компетентності, необхідної для активної та усвідомленої участі в медійному суспільстві. Медіаграмотна людина вільно орієнтується в медіапросторі, швидко знаходить потрібну інформацію і здатна уникати повідомлень, що можуть нести шкоду.

Згідно з європейськими критеріями, які виділяє Л. Найдьонова, *медіаграмотність включає такі ключові компоненти*: технічний, комунікативний і когнітивний. Кожен із них має особливе значення для ефективної та усвідомленої взаємодії людини з медіа.

1. *Технічний компонент* (користувацькі здібності) спрямований на взаємодію людини з різними типами медіа, включаючи пресу, радіо, телебачення та інтернет. Цей компонент охоплює базові навички користування медіазасобами для отримання інформації та участі у комунікаційних процесах.

Основні аспекти технічного компонента:

- навички користування медіаплатформами — вміння шукати інформацію та використовувати різні медіа для отримання знань, комунікації та розваг.

- розуміння роботи медіазасобів — знання базових принципів функціонування різних медіа, таких як соціальні мережі, новинні портали та інші джерела інформації.

- інформаційна безпека — здатність безпечно користуватися медіа, захищати особисті дані та уникати кіберзагроз.

2. *Комунікативний компонент* (здатність до спілкування) стосується створення стосунків з іншими за допомогою медіа, що охоплює соціальні зв'язки, громадську активність, а також продукування контенту. Комунікативний компонент пов'язаний із технічним та когнітивним, адже для ефективного спілкування через медіа потрібні як технічні, так і когнітивні знання. Комунікативні навички застосовуються у таких сферах:

- соціальні відносини, які передбачають здатність ініціювати і підтримувати зв'язок з іншими, будувати мережі і спільноти. Це включає навички сприйняття медіаповідомлень, самопрезентацію на різних медіаплатформах, особливо в інтернеті.

- громадянська участь, що стосується активної участі в громадському житті, зокрема через електронне управління та взаємодію з державними

установами. Рівень складності взаємодії може коливатися від простого контакту з інституціями до організації громадських ініціатив.

- створення продукції, де індивід або група займаються створенням нових медіатекстів та контенту. Цей аспект охоплює оригінальне використання медіаресурсів, вміння узагальнювати, розвивати та концептуалізувати новий контент.

3. *Когнітивний компонент* (критичне розуміння) стосується критичного усвідомлення і оцінки медіазмісту. Він зосереджується на здатності розуміти і аналізувати медіаконтент, знаннях про медіасистеми та умінні декодувати повідомлення. Користувач повинен розуміти «коди» медіа, декодувати інформацію і створювати власний сенс, використовуючи цю інформацію для осмисленого сприйняття медіаповідомлень. Основні аспекти когнітивного компонента:

- критичне мислення — здатність розуміти, інтерпретувати і оцінювати медіаконтент з точки зору об'єктивності, достовірності, а також виявляти приховані послання чи цілі.

- лінгвістичні навички — вміння аналізувати текст, ідеї та символи, що передаються через медіа, а також здатність використовувати мовні коди для розуміння сенсу медіаповідомлень.

- декодування інформації — здатність розпізнавати «коди» або символи, використовувані у медіа, і створювати власне розуміння повідомлень. Це включає вміння ідентифікувати маніпуляції, розпізнавати «фейкові новини» та формувати незалежне ставлення до медіа.

Такі компоненти медіаграмотності є основою для свідомого та критичного підходу до медіа, а також для формування відповідального ставлення до медійного контенту та його ролі в суспільстві. Таким чином, медіаграмотність охоплює широкий набір компетенцій, що дозволяє людині бути активним, критично мислячим учасником сучасного інформаційного суспільства.

Отже, медіаграмотність є однією з ключових компетенцій громадян сучасного інформаційного суспільства, надаючи їм доступ до засобів масової комунікації. Сучасна медіаграмотність охоплює діяльнісний, психологічний, етичний і компетентнісний аспекти, що поєднують знання, критичне мислення, емпатію, усвідомлення та творче створення суспільно корисного контенту. Це поняття потребує постійного розвитку відповідно до змін інформаційного середовища.

Медіаосвіта як навчальна галузь знайомить людей із різними аспектами медіа та їхнього впливу на суспільство. Її основне завдання – розвиток критичного мислення та медіаграмотності, а також аналітичних навичок, що дозволяють людям ставати обізнаними споживачами медіа, здатними аналізувати та оцінювати інформацію, яку вони отримують.

Особливу значущість медіаграмотність має для підготовки вчителів, адже вони повинні навчати учнів розуміти й критично оцінювати медіатексти з різних точок зору та уникати шкідливих повідомлень. Тому питання медіаграмотності слід розглядати з різних перспектив.

1.2. Роль інтернет-мережі у розвитку медіаграмотності молодших школярів

Інтернет-мережа відіграє велику роль у розвитку медіаграмотності молодших школярів, оскільки є надзвичайно важливою та різноманітною. Сучасні діти швидко опановують новітні технології, часто вже з раннього віку володіють навичками користування смартфонами. Тому, щоб розвивати мультимедійну грамотність у молодших школярів вчителям варто активно інтегрувати різноманітні сервіси та додатки в навчальний процес. Це дозволить не лише захопити увагу школярів, а й забезпечити краще засвоєння навчального матеріалу.

Важливо враховувати, що використання цифрових технологій розвиває в учнів ключові компетентності XXI століття, такі як комунікативні навички, критичне мислення та вміння працювати з інформацією. Завдяки

інтерактивним платформам діти навчаються не лише в ігровій формі, але й здобувають навички самоорганізації та відповідальності за власне навчання. Сучасні технології надають учителям потужні інструменти для персоналізації навчання, що дозволяє враховувати індивідуальні потреби кожного учня. Таким чином, поєднання традиційних методів із цифровими ресурсами допомагає створювати інноваційне та захопливе освітнє середовище, яке відповідає вимогам сучасного суспільства.

Інтернет-мережа надає школярам можливість доступу до різноманітних освітніх матеріалів, таких як навчальні відео, інтерактивні ігри, цифрові книги та презентації. Вони дозволяють дітям засвоювати інформацію у зручній та захопливий спосіб, що сприяє більш глибокому розумінню матеріалу та покращує навички взаємодії з мультимедійним контентом. Наприклад, перегляд навчальних відео з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» чи математики допомагає школярам візуалізувати абстрактні концепції, що особливо важливо на ранніх етапах навчання. [7, ст. 93].

Інтернет сприяє розвитку критичного мислення у дітей, що є ключовою складовою медіаграмотності. Оскільки, інтернет містить великий обсяг різної інформації, діти поступово вчаться оцінювати її достовірність, розрізняти факти від вигадок, а також критично аналізувати зміст повідомлень та реклами. Ці навички важливі не лише для успішного навчання, а й для безпечної взаємодії з цифровими медіа. Молодшим школярам особливо важливо навчитися правильно використовувати інформацію та уникати небезпечного контенту, що розвиває в них відповідальне ставлення до інформації.

Крім того, інтернет допомагає школярам розвивати комунікативні навички, необхідні для сучасного інформаційного суспільства. Використовуючи різні онлайн-платформи, такі як навчальні форуми, відеоконференції або чат-групи, діти вчаться спілкуватися з однолітками та вчителями у цифровому середовищі. Це сприяє не лише розвитку їхньої

медіаграмотності, але й формуванню соціальних навичок, що допомагає їм адаптуватися до цифрової реальності.

Взагалі, одним із ключових завдань початкової школи є використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у навчальному процесі для більшості предметів за програмою. Основний підхід до використання комп'ютерно орієнтованих засобів полягає в їхній органічній інтеграції в уроки. Завдяки цікавим, динамічним, ігровим методам, молодші школярі опановують базові комп'ютерні навички, зокрема користування пристроями введення і виведення даних, а також основи управління комп'ютером. Це одночасно допомагає їм покращувати знання з предметів, розвивати пам'ять, просторову уяву, логічне мислення та творчі здібності.

З погляду дидактики, ІКТ дають можливість:

1. Забезпечити зворотний зв'язок у навчальному процесі;
2. Підвищити ефективність навчання через мультимедійні системи, які наочно подають матеріал;
3. Поліпшити візуальне сприйняття навчального процесу;
4. Забезпечити доступ до різних джерел інформації;
5. Індивідуалізувати навчання, враховуючи різні стилі навчання та сприйняття учнів;
6. Моделювати досліджувані процеси чи явища;
7. Організовувати колективну й групову роботу;
8. Контролювати навчальні досягнення;
9. Створювати позитивну атмосферу для спілкування.

Для вчителя застосування Інтернет-мережі також має численні переваги. Воно дозволяє економити час та ефективніше виконувати професійні обов'язки:

- готуватися до уроків, батьківських зборів, виховних годин, а також до виступів на педрадах та семінарах;
- оформлювати документацію;
- своєчасно відстежувати результати навчання учнів;

- налагоджувати спілкування з батьками;
- ділитися досвідом і методичними матеріалами з колегами, обговорювати актуальні освітні питання, швидко отримувати й систематизувати інформацію.

Застосування ІКТ полегшує роботу вчителя та робить навчання дітей більш цікавим і продуктивним.

На практиці використання комп'ютера на уроках у початкових класах може бути організоване в різних режимах:

1. Демонстраційний (для показу навчального матеріалу);
2. Індивідуальний (організація індивідуальної роботи учнів);
3. Комбінований (поєднання демонстраційного та індивідуального режимів на одному уроці). [14, ст. 57-59].

Для *демонстраційного* режиму достатньо одного комп'ютера та проектора для виведення інформації на екран. *Індивідуальна* робота потребує наявності комп'ютера для кожного учня.

У початкових класах ІКТ можуть застосовуватися на будь-якому етапі уроку: під час перевірки домашніх завдань, актуалізації знань, вивчення нового матеріалу, закріплення, повторення, контролю та оцінювання.

Комп'ютер виконує кілька функцій:

Як учитель, він є:

- джерелом навчальної інформації;
- наочним посібником;
- тренажером;
- засобом діагностики та контролю.

Як робочий інструмент:

- засобом підготовки та зберігання текстів;
- графічним редактором;
- інструментом для підготовки виступів;
- обчислювальною машиною з великими можливостями.

Під час планування уроку з ІКТ вчитель має пам'ятати про дидактичні принципи (систематичність, послідовність, доступність, науковість та ін.) і

складати план уроку відповідно до його мети. Комп'ютер не замінює вчителя, а лише доповнює його.

Інтернет-мережа розширює можливості навчання, відкриваючи нові перспективи для інтерактивного та персоналізованого підходу, що допомагає дітям здобувати знання в захопливий і сучасний спосіб.

Особливості використання інтернет-мережі у молодших класах:

Робота з інтернет-ресурсами має свої переваги (швидкий доступ до інформації, цікаві для дітей методи подачі матеріалу, можливість демонстрації навчального матеріалу в новому форматі, доступ до рідкісних матеріалів) та недоліки (використання для розваг, інформаційний «шум», недостовірність інформації, недотримання правил роботи з комп'ютером, нестача «живого» спілкування). Завдання вчителя — мінімізувати недоліки та максимально використати переваги.

Щоб досягти цієї мети, слід дотримуватись певних правил:

1. Правила використання телефонів. Кожен учитель самостійно вирішує, чи можуть учні використовувати гаджети під час уроку. Якщо є бажання мінімізувати відволікання на смартфони, важливо попередньо обговорити це з дітьми та отримати підтримку батьків.

2. Ретельний добір ресурсів. Дітям не слід мати доступ до небажаного контенту, тому потрібно перевіряти не лише зміст сайту, а й наявність сторонніх посилань та рекламних блоків.

3. Розроблена процедура доступу до мережі. Це можуть бути такі способи, як код доступу, надіслані посилання або запрошення від організатора.

4. Попереднє навчання безпеки та культури поведінки в мережі. Цей аспект також варто обговорити з батьками учнів.

5. Створення чітких завдань, які не потребують додаткових роз'яснень. Завдання повинні бути зрозумілими та послідовними, щоб уникнути помилок і економити час.

6. Врахування вікових особливостей учнів. Сайти для молодших школярів мають бути простими та зручними у використанні.

7. Дозування часу роботи онлайн. Учням початкових класів рекомендується працювати в інтернеті не більше 10-15 хвилин за урок.

Інтерактивні дошки є зручними інструментами для організації спільної роботи, редагування документів у реальному часі, обміну файлами, нотаток та проведення обговорень навчальних проєктів. Існує безліч видів інтерактивних дошок: для малювання підійдуть Drawont, FlockDraw, Scribblar, CoSketch; для створення плакатів – Wikiwall, Glogster; для спільної роботи – Realtimeboard, Twiddla, Popplet, Rizzoma, Padlet, Lino it, Educreations; для нотаток – Conceptboard, Scrumblr.

Jamboard – популярна універсальна дошка для спільної роботи, обговорення уроків, створення нотаток, обміну ідеями. Додаток має українськомовний інтерфейс, що є додатковою перевагою.

Graasp – платформа для створення віртуальних навчальних просторів, організованих відповідно до фаз навчального процесу. Вчителі можуть надавати доступ до них своїм учням, що сприяє як індивідуальному, так і груповому навчанню.

PhET – набір інтерактивних моделей для вивчення інтерактивного курсу «Я досліджую світ», математики та інших наук. Перевагою є анімовані симуляції, що дозволяють вивчати матеріал через дослідження.

TurnItIn – інструмент для перевірки робіт учнів на правильність цитування та унікальність.

Plickers – мобільний додаток, який сканує спеціальні картки з відповідями учнів і виводить статистику на телефон учителя. Використовується для швидкої перевірки розуміння учнями основних понять і навичок.

Отже, інтернет є незамінним інструментом у формуванні у молодших школярів базової медіаграмотності, що включає навички роботи з текстовими, аудіо- та візуальними матеріалами. Він робить навчання різнобічним та

інклюзивним, дозволяючи кожній дитині знайти зручний для себе спосіб сприйняття інформації та активної участі в освітньому процесі.

1.3. Специфіка формування медіаграмотності учнів молодшого шкільного віку

Формування медіаграмотності в учнів початкових класів має свої особливості, оскільки цей вік є періодом активного розвитку основних навичок сприйняття та обробки інформації. Медіаграмотність — це не тільки здатність користуватися різними пристроями, але й уміння критично оцінювати й аналізувати інформацію, розуміти етичні аспекти її використання, а також створювати власний контент.

Розвиток сучасного інформаційного суспільства та глобалізаційні процеси зумовлюють нові пріоритети у формуванні компетенцій серед учнів. Загальновідомо, що медіа мають значний вплив на знання, світогляд, потреби і стиль життя, тому важливо навчити учнів критично та свідомо сприймати медійну інформацію. У цьому контексті головним завданням стає інтелектуалізація, що слугує захистом від негативного впливу мас-медіа та сприяє ефективній обробці інформації [11].

У 2010 році Національна академія педагогічних наук України ухвалила «Концепцію впровадження медіаосвіти в Україні», яка передбачає вивчення рівня медіакультури населення та базується на міжнародному досвіді медіаосвіти. Основні положення концепції відповідають завданням, сформульованим у Паризьких рекомендаціях з медіаосвіти ЮНЕСКО (22 червня 2007 р.) та резолюції Європарламенту про медіаграмотність у цифровому інформаційному просторі (16 грудня 2008 р.) [5, с. 12–13]. Основна мета концепції — сприяти створенню в Україні ефективної системи медіаосвіти, що забезпечить всебічну підготовку дітей і молоді до безпечної та ефективної взаємодії із сучасними медіа, а також формуванню у них медіаобізнаності, медіаграмотності та медіакомпетентності відповідно до вікових і особистісних особливостей [8].

Сучасні дослідження [5] підкреслюють, що медіаграмотність є одним із ключових пріоритетів освіти. Наприклад, британський науковець Л. Мастерман виділяє сім *причин актуальності медіаосвіти*:

1. Високий рівень споживання медіа та насиченість суспільства їхнім продуктом.
2. Ідеологічний вплив медіа на свідомість аудиторії.
3. Швидке зростання обсягу медійної інформації та посилення управління нею.
4. Інтенсивне залучення медіа у демократичні процеси.
5. Зростання значення візуальної комунікації у різних сферах.
6. Потреба орієнтувати учнів на відповідність сучасним вимогам.
7. Прискорення процесів приватизації інформації на національному та міжнародному рівнях.
8. Зниження загальної якості медіапродукції та потреба у медіаосвітніх технологіях як зворотна реакція на це [5].

Медіаграмотність передбачає:

- аналіз, критичне осмислення та створення медіатекстів;
- визначення джерел медіатекстів, їхніх політичних, соціальних та комерційних інтересів;
- інтерпретацію медіатекстів та їхніх цінностей;
- вибір відповідних медіа для створення та поширення власних медіатекстів;
- вільний доступ до медіа для споживання і створення власного контенту [11, с. 12].

Згідно з «Концепцією Нової української школи», інформаційно-цифрова компетентність є однією з ключових навичок, яка формується під час навчання. Вона передбачає впевнене і критичне використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки та обміну інформацією у професійній, публічній та приватній сферах. Це включає інформаційну та медіаграмотність, основи програмування, алгоритмічне

мислення, навички роботи з базами даних, а також інтернет-безпеку й етичні аспекти роботи з інформацією [23, с. 15].

Низький рівень медіаграмотності може мати серйозні наслідки, зокрема сприяти поширенню міфів та фейкової інформації, що призводить до прийняття рішень на основі необ'єктивних даних, а також викликає психологічні проблеми, наприклад, залежність від соціальних мереж. Тому питання розвитку медіаграмотності стає дуже актуальним уже на початкових етапах шкільного навчання. Це зумовлено кількома важливими чинниками:

- Молодший шкільний вік є ключовим періодом для інтелектуального, фізичного та психоемоційного розвитку дитини.
- Більшість дітей, які вступають до школи, вже мають певний досвід користування інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ).
- Молодші школярі постійно стикаються з великим обсягом інформації, як навчальної, так і медійної, і часто відчують складнощі під час пошуку потрібних відомостей, їх критичної оцінки, а також прояву своєї індивідуальності та творчих здібностей.

Одним із методів формування медіаграмотності молодших школярів є розвиток критичного мислення, що передбачає здатність «спостерігати, інтерпретувати, аналізувати, додавати, оцінювати, пояснювати», а також робити висновки та формувати власні судження [41].

Пропонуємо такі вправи для розвитку медіаграмотності (Додаток 1):

Вправа «Вірю, не вірю?» – сприяє навчанню розпізнаванню неправдивої інформації.

Вправа «Створення фейкового акаунту (боту)» – дає можливість вивчити відмінності між реальними акаунтами та ботами.

Вправа «Моя медіа активність» – допомагає усвідомити витрати часу на медіа та знайти альтернативні види активності, а також створити правила медіагігієни.

Основні аспекти, на яких ґрунтується формування медіаграмотності:

1. *Інтернет-безпека та захист особистих даних.* Медіаграмотність передбачає розуміння основних принципів інтернет-безпеки. Це включає знання про захист особистих даних, безпечне поводження з інформацією в соціальних мережах і цифрових платформах, а також уміння уникати онлайн-загроз, таких як фішинг та кібербулінг. Дослідники, такі як Л. Бублик та С. Ракітянський, підкреслюють важливість формування навичок безпечної роботи в інтернеті для дітей і підлітків, зокрема в рамках шкільних курсів із цифрової грамотності.

2. *Критичне мислення та аналіз контенту.* Медіаграмотність також охоплює вміння критично оцінювати інформацію, зокрема новини, відео та зображення, що розповсюджуються в інтернеті. Вчені В. Іванов та О. Коршунова зазначають, що критичне ставлення до мультимедійних джерел та навички розпізнавання дезінформації є обов'язковими для учнів і студентів, які навчаються в умовах перенасичення інформаційного простору.

3. *Етика мультимедійної комунікації та авторське право.* Етичне використання мультимедійного контенту, включаючи повагу до авторського права та інтелектуальної власності, є важливим аспектом. А. Коваленко та М. Петренко в своїх роботах зосереджують увагу на тому, що медіаграмотність передбачає вміння працювати з контентом з дотриманням правових норм. Учні мають розуміти, що несанкціоноване використання матеріалів або їх розповсюдження може призвести до порушення прав інших осіб.

4. *Навички створення мультимедійного контенту.* Медіаграмотність включає також здатність створювати мультимедійний контент, зокрема відео, графіку, аудіозаписи та текстові матеріали. Науковці, такі як Ю. Сидоренко та В. Волков, досліджували, як інтеграція таких навичок у навчальні програми сприяє розвитку творчого потенціалу та медіакомпетентності у школярів.

5. *Візуальна грамотність та робота з цифровими інструментами.* Важливим компонентом медіаграмотності є здатність аналізувати й інтерпретувати візуальні дані, розуміти символи та повідомлення, закладені у

зображеннях і відео. Дослідники, такі як Н. Поліщук і П. Горбач, зазначають, що візуальна грамотність у поєднанні з умінням працювати з цифровими інструментами сприяє підвищенню рівня самостійного навчання та дозволяє учням якісніше аналізувати інформацію. [36].

Над питанням медіаграмотності та інтернет-безпеки активно працюють такі науковці:

- С. Ракітянський і Л. Бублик — досліджують питання інтернет-безпеки для молоді та підлітків. Вони наголошують на необхідності вивчення базових принципів захисту в онлайн-середовищі як частини загальної медіаграмотності.

- В. Іванов та О. Коршунова — вивчають критичне мислення як складову медіаграмотності. Їхні дослідження стосуються розпізнавання фейкових новин та дезінформації в інтернет-просторі.

- А. Коваленко та М. Петренко — зосереджуються на етиці роботи з мультимедійним контентом та авторських правах. Їхні роботи сприяють розумінню правових аспектів мультимедійної діяльності.

- Ю. Сидоренко та В. Волков — досліджують навчання створення мультимедійного контенту та розвивають методи інтеграції цифрових навичок у навчальні програми.

- Н. Поліщук і П. Горбач — акцентують увагу на розвитку візуальної грамотності та навичок роботи з графічним контентом, що допомагає учням правильно інтерпретувати візуальну інформацію.

Формування медіаграмотності є важливим елементом сучасної освіти, що допомагає не лише розвивати здатність критично сприймати та створювати контент, а й захищати себе в інтернет-просторі. Розвиток такої грамотності забезпечує не лише освітні, але й соціальні переваги: від формування інформаційної культури до захисту прав особистості в умовах швидкої диджиталізації.

Отже, формування медіаграмотності в учнів молодшого шкільного віку передбачає інтеграцію технічних, етичних та творчих компонентів, щоб

розвинути в них здатність до безпечного та усвідомленого використання сучасних технологій у навчанні та повсякденному житті.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

1. Медіаграмотність молодших школярів є важливою частиною їхньої освіти, адже навички роботи з мультимедійними матеріалами сприяють розвитку критичного мислення, інформаційної культури та адаптивності в цифровому середовищі. Сутність медіаграмотності полягає у здатності розуміти, створювати та інтерпретувати мультимедійний контент. Це включає вміння працювати з різними форматами інформації, зокрема текстом, звуком, зображеннями та відео, а також усвідомлення впливу таких медіа на сприйняття й поведінку.

2. Компоненти медіаграмотності охоплюють технічні, аналітичні та творчі навички. Технічний компонент полягає в оволодінні базовими інструментами для створення і редагування мультимедійного контенту. Аналітичний компонент розвиває критичне сприйняття інформації, вміння розрізняти факти та думки, а також усвідомлювати потенційний вплив медіа. Творчий компонент сприяє розвитку уяви та ініціативності, дозволяючи учням використовувати мультимедійні засоби для самовираження. Ці компоненти допомагають учням орієнтуватися у різноманітному інформаційному середовищі.

3. Інтернет-мережа відіграє ключову роль у формуванні медіаграмотності молодших школярів, оскільки є джерелом доступу до різних видів інформації та мультимедійного контенту. Використання інтернету дозволяє дітям практикувати навички пошуку, аналізу й створення інформації, розвиває вміння оцінювати надійність джерел і формує інформаційну безпеку. Однак для ефективного розвитку цих навичок учням необхідна підтримка дорослих — учителів і батьків, які допоможуть орієнтуватися у великій кількості доступних ресурсів та уникати ризиків інтернету.

4. Формування медіаграмотності молодших школярів потребує врахування їхнього віку та специфічних особливостей. На молодшому шкільному етапі в учнів розвиваються базові знання про мультимедійний контент через ігрові методи, інтерактивні заняття та практичні вправи. Наприклад, дітям можна доручати створювати презентації, малюнки або відео, що сприяє практичному освоєнню інструментів. Це стимулює інтерес до навчання, формує основи медіаграмотності та розвиває здатність висловлювати свої думки у візуальній і текстовій формах.

5. Для ефективного розвитку медіаграмотності необхідно залучати різні технології, що стимулюють активну взаємодію учнів з інформацією. Використання інтерактивних дошок, планшетів, навчальних платформ розширює можливості для практичної діяльності та співпраці у класі. Такий підхід розвиває самостійність учнів у користуванні медіа-інструментами, покращує їхню комунікацію і спонукає до роботи в команді. Діти вчаться працювати зі своїми однолітками, обмінюватися ідеями і розв'язувати спільні завдання за допомогою мультимедіа.

Таким чином, медіаграмотність молодших школярів формує основи для майбутнього інформаційного розвитку та закладає важливі навички, необхідні для успішної адаптації в сучасному цифровому світі. Це робить їх не просто споживачами, а й творцями контенту, допомагаючи використовувати мультимедійні технології для самовираження та навчання, що є надзвичайно важливим у сучасному світі, насиченому медіа.

РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ МУЛЬТИМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНІСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖІ

2.1. Дослідження рівня розвитку медіаграмотності молодших школярів засобами інтернет-мережі

Для дослідження рівня розвитку медіаграмотності молодших школярів засобами інтернет-мережі було проведено дослідження у початкових класах приватної гімназії «Надія» м. Чернівці.

Мета констатувального етапу дослідження полягала у визначенні рівня розвитку медіаграмотності молодших школярів засобами інтернет-мережі та дослідженні ефективності використання цифрових ресурсів для формування критичного мислення, навичок аналізу інформації та безпечної поведінки в онлайн-середовищі.

Конкретизуючи, мета включала такі аспекти:

1. Оцінити здатність учнів молодшого шкільного віку розрізняти правдиву й неправдиву інформацію в інтернеті.
2. Виявити рівень їхніх навичок безпечного користування інтернет-ресурсами (наприклад, паролі, приватність).
3. Проаналізувати, наскільки школярі розуміють вплив реклами, маніпуляцій і фейкових новин у цифровому середовищі.
4. Розробити рекомендації для вчителів і батьків щодо підвищення рівня медіаграмотності за допомогою сучасних онлайн-інструментів (відео, ігри, інтерактивні завдання тощо).

У дослідженні взяли участь учні двох класів (3-А був експериментальним (21 учень) , 3-Б — контрольним (18 учнів), їхні батьки (39) та вчителі початкових класів (10) . На початковому етапі проведено письмове й усне анкетування серед вчителів (Додаток Д) про їхнє ставлення до медіаграмотності у навчанні.

За результатами проведеного анкетування, більшість вчителів початкових класів позитивно ставляться до медіаграмотності й визнають її важливість для

розвитку молодших школярів. Вони вважають, що знання про медіа і навички критичного мислення допоможуть дітям краще орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі. Близько 90% респондентів наголосили, що медіаграмотність є необхідним елементом шкільної програми, навіть на початковому рівні навчання, оскільки дітям слід змалечку навчитися правильно оцінювати інформацію, яку вони споживають.

Вчителі виділили кілька основних тем, які, на їхню думку, варто включати до занять з медіаграмотності для початкових класів. Найбільш значущими темами виявилися: основи критичного мислення, розпізнавання достовірності джерел інформації, етика спілкування в інтернеті та правила цифрової безпеки. Водночас, частина педагогів зазначила, що потребує додаткових методичних матеріалів і тренінгів, які б допомогли викладати ці теми доступно для наймолодших учнів.

Попри позитивне ставлення до медіаграмотності, вчителі також висловили деякі труднощі, з якими вони стикаються при її впровадженні. Основною проблемою виявилася недостатня кількість адаптованих матеріалів. Проте більшість учасників анкетування впевнені, що за умов належного забезпечення та навчання медіаграмотність може стати важливим компонентом у формуванні сучасної освітньої програми для молодших класів.

Анкетування батьків (Додаток Г), а саме 48 осіб, розроблене власне нами, підтвердило загальне позитивне ставлення до впровадження і розвитку медіаграмотності у навчальний процес. За результатами анкетування, більшість батьків учнів початкових класів (86%) позитивно оцінюють впровадження медіаграмотності в навчальний процес. Вони вважають, що ця навичка є надзвичайно важливою для сучасних дітей, які з раннього віку мають доступ до різноманітних медіа та інтернету. Батьки вказують, що медіаграмотність допоможе їхнім дітям краще орієнтуватися в інформаційному потоці, вчитися критично сприймати інформацію і самостійно робити висновки.

Одним із найважливіших аспектів медіаграмотності, на думку батьків, є розвиток навичок критичного мислення. Більшість респондентів вважають, що для дітей важливо вміти розпізнавати правдиву та неправдиву інформацію, уникати маніпуляцій і пропаганди. Батьки відзначили, що критичне мислення буде корисним не лише в школі, але й у повсякденному житті, адже навчить дитину ставити питання і самостійно шукати відповіді, що є важливим для їхнього майбутнього.

Батьки також висловили підтримку темам безпечного користування інтернетом та соціальними мережами. Вони вважають, що це допоможе захистити дитину від негативного впливу та небезпек, пов'язаних з кібербулінгом, шахрайством та іншими загрозами. Багато респондентів підкреслили, що в сучасних умовах важливо не тільки надавати дітям знання про інтернет, але й навчити їх відповідального та безпечного використання цифрових ресурсів.

Щодо формату занять, більшість батьків підтримують ідею інтерактивних уроків та відеоматеріалів, які могли б зацікавити дітей і допомогли б краще засвоїти матеріал. Водночас, деякі батьки (32%) висловили побажання отримувати додаткові матеріали для використання вдома, щоб вони могли самостійно сприяти розвитку медіаграмотності у своїх дітей. Це показує високий рівень зацікавленості батьків і готовність підтримувати дітей у навчанні.

Окрім позитивного ставлення, деякі батьки (14%) також висловили занепокоєння щодо можливих труднощів. Вони зазначили, що для дітей початкового віку складні теми можуть бути важкими для розуміння, і висловили побажання, щоб шкільна програма з медіаграмотності була адаптована до віку дітей. Проте загальна тенденція показує, що батьки переконані в необхідності медіаграмотності для всебічного розвитку своїх дітей і готові сприяти її впровадженню у шкільне навчання.

Разом із тим, батьки зазначили, що всі учні мають доступ до комп'ютера вдома. Це створює більше можливостей для розвитку медіаграмотності та самостійної роботи дітей з інтернет-ресурсами. Діти здебільшого мають доступ до комп'ютера вдома (100%)

Важливим аспектом, на який звертали увагу батьки, є необхідність обмеження контенту в інтернет-мережі, адже доступ до агресивних ігор може негативно впливати на емоційний стан дитини. Для покращення навчального процесу батьки підтримали розробку нових комп'ютерних програм, заснованих на гуманістичних цінностях.

Отже, проведене дослідження підтвердило високий рівень зацікавленості як серед вчителів, так і серед батьків у впровадженні медіаграмотності в навчальну програму для молодших школярів. Вчителі початкових класів загалом позитивно оцінюють ідею навчання медіаграмотності, вбачаючи в цьому важливий крок для розвитку учнів, а батьки підтримують цю ініціативу, розуміючи, що навички критичного мислення та цифрової безпеки є надзвичайно важливими у сучасному світі. Таким чином, як педагоги, так і батьки є ключовими зацікавленими сторонами в процесі розвитку цих компетентностей, що свідчить про важливість і своєчасність цієї ініціативи.

Анкетування вчителів показало, що найбільш пріоритетними темами для викладання вважаються критичне мислення, розпізнавання достовірності інформації та основи цифрової безпеки. Вчителі відзначили, що наявність цих навичок допоможе дітям краще орієнтуватися в інформаційному потоці та вчитися відповідально ставитися до контенту, з яким вони стикаються. Крім того, важливими аспектами навчання є етика спілкування в мережі та розуміння того, що таке медіа, адже це дозволяє учням з ранніх років не тільки сприймати інформацію, але й формувати власні, обґрунтовані судження.

Батьки також висловили свої погляди щодо важливості медіаграмотності, підкреслюючи необхідність навчання безпечному використанню інтернету та соціальних мереж. Вони зазначили, що сучасні діти часто стикаються з ризиками в інтернеті, такими як кібербулінг і недостовірні новини, тому

вміння розпізнавати ці загрози та вчасно реагувати на них є важливою навичкою. Ця думка підтверджує той факт, що медіаграмотність розглядається не лише як академічна навичка, але і як життєва необхідність у сучасному світі.

Поряд із позитивним ставленням до медіаграмотності, вчителі та батьки вказали на деякі труднощі, які можуть виникнути при її викладанні у початковій школі. Багато педагогів висловили думку, що навчальні матеріали з цієї теми потребують адаптації для молодшого шкільного віку, щоб зробити їх більш доступними для розуміння дітьми. Вони також зазначили, що в деяких випадках бракує ресурсів або підтримки з боку адміністрації школи, що ускладнює процес інтеграції медіаграмотності у шкільний розклад.

Водночас батьки також мають побоювання, що складні теми, пов'язані з медіа та цифровою безпекою, можуть бути важкими для розуміння дітьми молодшого шкільного віку. Вони висловили побажання, щоб школа забезпечила більш практичний підхід, зокрема використання інтерактивних уроків, освітніх відео та рольових ігор, які допоможуть дітям краще засвоїти матеріал. Це підтверджує, що батьки готові активно підтримувати школу в розвитку цих навичок у дітей і навіть готові брати участь у цьому процесі самостійно.

І вчителі, і батьки зазначили, що додаткові навчальні ресурси та методичні матеріали з медіаграмотності будуть корисними. Вчителі висловили бажання проходити тренінги, які допоможуть їм викладати теми медіаграмотності доступно та цікаво для дітей. Батьки ж, у свою чергу, підтримують ідею отримувати матеріали, які б допомагали пояснити дітям основи медіаграмотності вдома. Така взаємодія між школою та родиною може сприяти тому, що діти отримають злагоджене і послідовне навчання як у школі, так і вдома.

Загалом результати анкетування вказують на високий рівень усвідомлення важливості медіаграмотності серед батьків і вчителів. Педагоги бачать в цьому можливість не лише розвинути у дітей критичне мислення, але

й сформувати більш усвідомлене і відповідальне ставлення до інформації, а також захистити їх від небезпек інтернет-простору. Батьки, зі свого боку, підтримують ініціативу школи і готові активно сприяти її реалізації, що говорить про можливість створення ефективного партнерства між школою та родиною у цьому питанні.

Підсумовуючи, можна сказати, що проведене анкетування не лише підтвердило важливість медіаграмотності, але й виявило готовність і бажання як вчителів, так і батьків працювати разом, щоб забезпечити дітей навичками, необхідними для сучасного інформаційного суспільства. Це відкриває перспективи для розвитку нових програм та ініціатив, спрямованих на медіаосвіту в школі, що забезпечить молодшим школярам краще розуміння сучасного медіапростору.

Важливим для нас є молодший школяр, який із навичками медіаграмотності зможе розпізнати, чи є новина правдивою, зрозуміти, що таке реклама, і не довіряти всьому, що побачить в інтернеті. Для вище переліченого, першочергово учень має вміти користуватися комп'ютером або іншими гаджетами. Саме тому важливою є і комп'ютерна грамотність (правильно користуватися технікою, щоб отримати інформацію чи виконати завдання). Обидві навички важливі, вони доповнюють одна одну.

У Державному стандарті початкової загальної освіти [17] вказані основні вимоги до загальноосвітньої підготовки учнів щодо ознайомлення з інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ).

У Державному стандарті початкової загальної освіти [17] визначено основні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів, що стосуються ознайомлення з інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ).

Таблиця 2.1

**Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів щодо
ознайомлення з ІКТ**

Зміст початкової загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Ознайомлення з інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ)	
Комп'ютер та його можливості	Учень має знати можливості комп'ютера, розуміти, де він застосовується, знати основні частини та їх призначення
Інформація та інформаційні процеси	Учень має знати, як людина сприймає, зберігає та обробляє інформацію, і називати приклади властивостей об'єктів
Використання комп'ютера	Учень має вміти вмикати/вимикати комп'ютер, вибирати об'єкти мишкою, відкривати/закривати вікна, запускати програми
Комунікаційні технології	Учень має знати про Інтернет, його основні послуги, вміти знаходити інформацію та надсилати/отримувати електронні листи

З огляду на ці вимоги, для оцінки рівня сформованості комп'ютерної грамотності учнів початкових класів було визначено чотири рівні:

1. Низький – засвоєння лише окремих понять (учень має фрагментарні знання, які охоплюють менше половини матеріалу).
2. Середній – неповне та несистематичне засвоєння понять, учень може відтворити основну частину матеріалу, але потребує допомоги вчителя.
3. Достатній – учень добре засвоїв матеріал, вміє самостійно систематизувати та узагальнювати знання.

4. Високий – учень має повне та чітке розуміння матеріалу, здатний творчо та продуктивно використовувати знання.

Наступним етапом стало анкетування учнів третіх класів (39) для визначення їх рівня розвитку медіаграмотності, зацікавленості в подальшому здобутті нових знань з медіаграмотності під час навчання. (Додаток Б)

Проаналізуємо відповіді дітей.

Результати анкетування учнів 3-х класів показали, що більшість дітей (близько 80%) позитивно ставляться до медіаграмотності та виявляють інтерес до навчання основам безпечного користування інтернетом і критичного мислення щодо інформації в медіа. Це свідчить про готовність значної частини учнів до навчання важливим навичкам, які допоможуть їм орієнтуватися у сучасному інформаційному просторі. Проте окремі учні, хоча й відповіли позитивно, все ж не до кінця розуміють необхідність розвитку медіаграмотності, що вказує на потребу у більш глибокому роз'ясненні цієї теми для молодшої аудиторії.

На запитання "Чи зацікавлені ви у впровадженні медіаграмотності на уроках? Чому?" відповіді розподілилися так:

«так» (96%);

«ні» (0%);

«не знаю» (4%).

Коментарі учнів до цієї відповіді наведено на рис. 2.1.

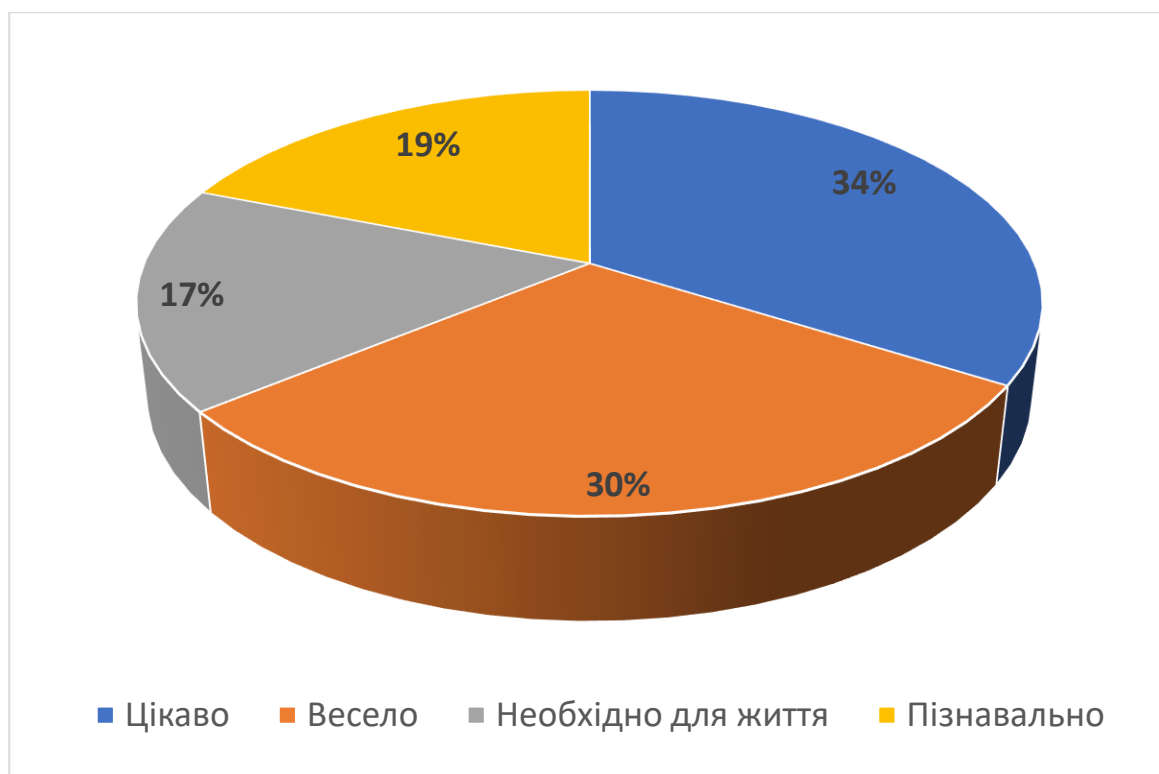

Рис. 2.1. Розподіл інтересів учнів початкової школи щодо впровадження медіаграмотності на уроках

На питання про частоту користування інтернетом більшість дітей відповіли, що використовують його майже кожен день. Це показує, що діти з раннього віку мають активний доступ до інтернету і стикаються з медіаконтентом щоденно, що робить питання медіаграмотності особливо актуальним. Завдяки такій активності в мережі вони знаходяться під впливом різної інформації, яку ще не завжди здатні критично оцінити. Деякі учні, які користуються інтернетом рідше, зазначили, що зазвичай звертаються за допомогою до батьків або вчителів, коли їм потрібно знайти певну інформацію.

Одним з важливих результатів є відповіді на питання про те, чи довіряють діти всьому, що знаходять в інтернеті. Близько половини учнів зазначили, що не завжди довіряють інформації з мережі та час від часу її перевіряють. Це свідчить про початковий рівень розвитку критичного мислення серед молодших школярів. Однак частина дітей все ще повністю довіряє знайденій інформації, що вказує на необхідність глибшого навчання технік перевірки правдивості та достовірності джерел.

Питання про розуміння фейкових новин також продемонструвало певний розрив у знаннях. Близько третини дітей зазначили, що чули про фейкові новини, але не до кінця розуміють їх значення. Це показує, що термінологія, пов'язана з медіаграмотністю, ще не є достатньо знайомою дітям цього віку. Впровадження таких тем, як «фейкові новини», в навчальний процес допоможе дітям краще розуміти інформаційний контент і критично його сприймати, а також навчить розпізнавати небезпечну інформацію.

На питання про важливість уміння розрізняти правдиву та неправдиву інформацію більшість дітей відповіли, що це важливо або навіть дуже важливо. Це вказує на їхню відкритість до знань і бажання вчитися захищати себе від можливих маніпуляцій. Проте окремі учні все ще не впевнені, чи їм потрібно навчатися цьому. Ці результати свідчать про те, що молодші школярі потребують більш зрозумілих пояснень щодо значення та користі критичного мислення та перевірки інформації.

Цікаво, що запитання про безпеку в інтернеті викликало у дітей значний інтерес. Більшість респондентів висловили бажання дізнатися більше про безпечне користування мережею, що вказує на усвідомлення ризиків і бажання захистити себе від можливих небезпек. Також діти виявили інтерес до навчання правил поведінки в інтернеті, що свідчить про їхню готовність слідувати певним правилам для уникнення небажаних ситуацій.

Більшість дітей зацікавлені у відвідуванні уроків з медіаграмотності, якщо такі були б запроваджені в школі. Вони хочуть навчатися основам захисту своїх даних, уникнення кібербулінгу та правилам спілкування у соціальних мережах. Цей інтерес до навчання медіаграмотності демонструє, що діти готові до таких уроків, а їх впровадження може сприяти їхньому всебічному розвитку та підвищенню рівня їхньої безпеки в інтернеті.

Відповіді на питання про створення власного контенту також виявили зацікавленість дітей у творчих аспектах медіаграмотності. Більшість дітей вважають цікавою можливість створювати та ділитися своїми роботами в інтернеті, що свідчить про їхню готовність не лише споживати контент, але й

навчитися його створювати. Таке зацікавлення може бути використане для розвитку їхньої творчості та навичок самовираження, а також для навчання відповідальності при публікації інформації в інтернеті.

Також важливо відзначити, що деякі діти не впевнені, як діяти у випадках кібербулінгу або отримання небажаних повідомлень. Частина з них зізналася, що не знає, що робити в таких ситуаціях, або відчуває себе невпевнено. Це свідчить про необхідність більш детального пояснення дітям правил безпечної поведінки та надання практичних порад, які допоможуть їм захищати себе в подібних ситуаціях.

Загалом, результати анкетування підтверджують, що більшість учнів початкової школи мають вже початковий рівень медіаграмотності, але потребують подальшого навчання для поглиблення своїх знань і формування впевнених навичок роботи з медіа. Впровадження до уроків частинок понять медіаграмотності в початкову школу допоможе дітям краще орієнтуватися в інформаційному просторі, захистити себе від загроз інтернету та розвивати критичне мислення, необхідне для сучасного світу.

В рамках подальшого дослідження були визначені шляхи та педагогічні умови для використання медіаграмотності на уроках у 3 класі. Щоб успішно та ефективно застосовувати її в початковій школі, необхідним було визначити рівень медіаграмотності молодших школярів. Для цього нами було складено тест (Додаток В) , який допоміг визначити рівень знань та навичок медіаграмотності у третьокласників. Тест складається з 15 запитань, які перевіряють знання учнів про безпечне користування інтернетом, уміння критично мислити та перевіряти інформацію, а також базові знання про медіа.

Підрахунок балів та визначення рівня медіаграмотності проводився наступним чином:

Високий рівень (12-15 балів): Учень добре орієнтується в основах медіаграмотності, знає правила безпечного користування інтернетом, розуміє важливість перевірки інформації та вміє критично мислити.

Середній рівень (8-11 балів): Учень має базові знання про медіа та безпеку в інтернеті, але йому потрібно поглиблювати навички критичного мислення та перевірки інформації.

Низький рівень (0-7 балів): Учень має початкове уявлення про медіаграмотність, однак йому потрібне додаткове навчання основам безпечного користування інтернетом та критичного ставлення до інформації. Результати учнів експериментального та контрольного класів наведено в таблиці.

Таблиця 2.2.

Рівні медіаграмотності учнів початкової школи (3-А, 3-Б)

Клас	Високий рівень	Достатній рівень	Середній рівень	Низький рівень
Експерим. Клас	33%	39%	18%	10%
Контрольний Клас	35%	37%	20%	8%

Підсумовуючи результати констатувального етапу педагогічного експерименту, можна зазначити, що учні початкових класів загалом позитивно ставляться до медіаграмотності. Рівень їхнього розвитку медіаграмотності також досить високий: понад 60% школярів продемонстрували високий та достатній рівні. Це пояснюється тим, що більшість активно користується комп'ютером вдома (здебільшого для ігор). Також сучасні діти часто отримують доступ до смартфонів, планшетів та комп'ютерів з раннього віку. Вони швидко вчаться користуватися інтернетом для пошуку інформації, ігор та розваг. Завдяки цьому ранньому контакту з цифровими технологіями вони починають розуміти основи роботи з медіа та отримують базові навички орієнтації в інформаційному середовищі. Крім того, багато батьків і старших родичів самі практикують медіаграмотність і можуть підсвідомо або спеціально передавати знання дітям. Наприклад, коли батьки пояснюють

дитині, що не всі новини є правдивими або що паролі слід тримати в секреті, це стає основою для розвитку медіаграмотності. Крім того, коли діти бачать, як дорослі обережно ставляться до інформації та перевіряють її, вони починають копіювати таку поведінку.

В останні роки школи все більше включають елементи медіаграмотності в навчальні програми навіть для молодших школярів. Такі уроки можуть охоплювати теми, пов'язані з критичним мисленням, безпечним використанням інтернету, розпізнаванням фейкових новин і правилами цифрової етики. Додатково у багатьох школах проводяться спеціальні програми або проєкти, присвячені медіаграмотності, які допомагають учням розвивати базові навички роботи з інформацією. Інтернет та соціальні мережі пропонують безліч освітніх ресурсів, які навчають дітей основам медіаграмотності. Існує багато дитячих платформ і застосунків, що у легкій ігровій формі навчають дітей розпізнавати достовірну інформацію, поводитися безпечно в інтернеті і поважати інших користувачів. Частина дітей засвоює ці знання, граючи або дивлячись освітні відео. У дитячих освітніх програмах на телебаченні, у мультиках та спеціальних відео для дітей висвітлюються теми безпечного користування інтернетом, правила спілкування в мережі та захисту персональних даних. Діти, стикаючись з такою інформацією, отримують базове розуміння важливості обережного ставлення до медіа. Варто зауважити, що діти також самі можуть починати усвідомлювати ризики, коли, наприклад, стикаються з незнайомцями в інтернеті або випадково бачать небажаний контент. Цей досвід може підштовхнути їх до вивчення основних правил безпеки, які потім підкріплюються порадами батьків або вчителів. Багато дітей хочуть створювати власні відео, малюнки або дописи для соцмереж. Це заохочує їх до вивчення базових правил поведінки в інтернеті, захисту приватної інформації та відповідального ставлення до того, що вони публікують. Інтерес до самовираження через медіа часто підвищує їхню уважність до інформації, яку вони розміщують та споживають.

Таким чином, завдяки постійному контакту з медіа, підтримці батьків та навчальним програмам, навіть молодші школярі можуть мати достатній і високий рівень медіаграмотності, як нам показало тестування. Це знання допомагає їм краще розуміти інформаційне середовище, а також захищати себе та інших у цифровому світі.

2.2 Обґрунтування педагогічних умов ефективного використання інтернет-мережі для розвитку медіаграмотності

Формування медіаграмотності молодших школярів шляхом використання інтернет-мережі вимагає створення певних педагогічних умов, які сприяють розвитку критичного мислення та здатності орієнтуватися у сучасному медіапросторі. Основними умовами можна виділити:

- **Розробка змісту навчання, адаптованого до віку учнів.** Інтернет-ресурси мають відповідати віковим особливостям дітей та містити зрозумілу й цікаву інформацію. Це можуть бути інтерактивні навчальні платформи, мультимедійні матеріали та ресурси, що мотивують школярів навчатися, аналізуючи та осмислюючи інформацію.
- **Забезпечення цифрової безпеки.** Педагоги повинні навчати учнів основам безпечного користування інтернетом. Це включає пояснення правил конфіденційності, розпізнавання потенційних загроз та правильну поведінку в інтернет-середовищі. Важливо, щоб учні знали, як захищати свої особисті дані та уникати ризиків.
- **Інтерактивні методи навчання з використанням інтернет-ресурсів.** Залучення школярів до практичної роботи з інформацією з інтернету допомагає розвинути навички критичного мислення. Наприклад, можна створювати завдання, де учні аналізують різні вебсайти, порівнюють джерела або вчаться шукати інформацію для мініпроектів.
- **Регулярний моніторинг та аналіз діяльності учнів в інтернеті.** Учителі мають стежити за тим, як учні користуються інтернетом, спрямовувати їхню увагу на важливі аспекти медіаграмотності та проводити

рефлексію щодо отриманого досвіду. Це дозволяє вчасно коригувати навчальні методики та забезпечувати позитивний вплив інтернет-ресурсів.

– **Формування навичок саморефлексії та самооцінки.** Учні мають усвідомлювати вплив медіа на себе та вчитися аналізувати власні дії й поведінку в інтернеті. Це сприяє відповідальному використанню ресурсів і формуванню критичного ставлення до медіа.

Отже, перша умова: **розробка змісту навчання, адаптованого до віку учнів** є основоположною умовою для ефективного розвитку медіаграмотності молодших школярів через використання інтернет-мережі. Важливо створити такі навчальні матеріали та завдання, які враховують особливості сприйняття та мислення дітей цього віку. Інтернет-простір пропонує широкий спектр можливостей, однак слід відбирати контент, який є зрозумілим, цікавим та мотивує учнів до навчання.

Зміст має включати інтерактивні елементи, як-от ігри, відео, інтерактивні карти та тестові завдання, що сприяють кращому засвоєнню знань. Наприклад, можна створити навчальні ситуації, у яких учні будуть шукати інформацію для створення мультимедійного проєкту або брати участь у віртуальних екскурсіях. Важливо використовувати ресурси, які поєднують візуальні, аудіо- та текстові елементи, оскільки це відповідає способам сприйняття інформації дітьми.

Навчальний контент має також сприяти розвитку критичного мислення. Наприклад, учні можуть аналізувати статті, визначаючи, яка інформація є достовірною, а яка ні. Крім того, вони можуть навчитися порівнювати джерела або висловлювати власну думку щодо медіа. Це дозволяє не лише ефективно засвоювати навчальний матеріал, а й формує здатність використовувати інтернет як джерело знань у повсякденному житті.

Важливим аспектом є те, що навчання повинно проводитися у формі, яка спонукає дітей бути активними учасниками процесу, а не пасивними споживачами інформації. Це допомагає не тільки зацікавити дітей, а й сприяє

формуванню в них базових навичок медіаграмотності та критичного мислення.

Забезпечення цифрової безпеки є критичною умовою для ефективного використання інтернет-мережі в освітньому процесі, спрямованому на розвиток медіаграмотності молодших школярів. Діти часто не усвідомлюють ризиків, які існують у цифровому середовищі, тому завдання педагогів – навчити їх основам безпечної поведінки в інтернеті. Це передбачає систематичну роботу з учнями над розумінням правил користування ресурсами мережі та вмінням ідентифікувати потенційні загрози.

Учителі мають пояснювати, як захищати особисті дані та уникати ситуацій, що можуть завдати шкоди. Наприклад, школярі повинні знати, чому важливо не розголошувати свої паролі або іншу конфіденційну інформацію. Окрім того, вчителі повинні інформувати учнів про необхідність встановлення надійних паролів та використання антивірусного програмного забезпечення.

Ще однією важливою складовою є навчання дітей правильно реагувати на випадки кібербулінгу чи інших небезпек. Таблиця (Додаток Е) містить опис основних видів кібербулінгу та їх характеристик (ознак). До них входять:

- **Образливі повідомлення.** Цей вид кібербулінгу проявляється через навмисно образливі, грубі або агресивні висловлювання, надіслані людині. До ознак відносяться постійні коментарі чи повідомлення, спрямовані на приниження особистості, поширення жартів чи саркастичних висловів, які мають на меті висміяти людину в онлайн-дискусіях.
- **Хейтерські нападки.** Цей тип поведінки включає публічні атаки з використанням образливих, дискримінаційних або ненависницьких висловлювань. Ознаки: використання принизливих фраз чи висловів, які дискредитують окрему людину чи групу, навмисне провокування ненависті до певних груп людей за ознакою раси, статі, релігії чи інших характеристик.

- Оприлюднення особистих даних. В цьому випадку зловмисник поширює приватну інформацію про людину без її згоди. Сюди входить: публікація особистих контактів, адреси проживання або інших конфіденційних деталей, створення умов, за яких приватна інформація стає доступною широкій аудиторії.
- Шантаж та погрози. Цей вид кібербулінгу базується на залякуванні або спробах отримати вигоду через тиск на жертву. Його ознаки: надсилання повідомлень із фізичними чи моральними погрозами, використання приватної інформації як засобу шантажу, щоб змусити людину виконати певні вимоги.
- Фейкові акаунти та обман. Зловмисники створюють підроблені облікові записи, щоб видавати себе за іншу людину.
- Поширення чуток та наклеп. Це свідоме створення та поширення неправдивих тверджень. Характеризується такими діями:
 - розміщення інформації, яка завідомо є неправдивою, з метою нашкодити репутації людини.
 - провокування негативного ставлення до жертви через соціальні мережі.
- Відео- або фото-приниження. Форма кібербулінгу, де використовуються візуальні матеріали для приниження людини. Ознаки включають: розповсюдження фотографій або відео без дозволу, що мають принизливий характер, навмисне редагування контенту для створення негативного образу жертви.
- Кіберсталкінг. Постійне переслідування жертви через інтернет. Це регулярні повідомлення, коментарі або публікації, які порушують спокій людини, створення відчуття загрози через залякування або демонстрацію контролю.
- Виключення. Цей вид кібербулінгу полягає в умисній ізоляції людини з онлайн-груп. Проявляється в наступних формах: намір не допустити

жертву до спільнот або чатів, публічне ігнорування чи виключення, що спричиняє відчуття ізоляції та приниження.

Педагоги повинні створювати ситуації, у яких школярі відпрацьовують ці навички, наприклад, через рольові ігри чи обговорення конкретних випадків. Це сприяє розвитку вміння дітей захищати себе та підтримувати свою інформаційну безпеку.

Батьки також мають бути залучені до навчання дітей цифрової безпеки. Співпраця між школою і сім'єю дозволяє ефективніше контролювати та підтримувати безпечне середовище для учнів. Учителі можуть проводити батьківські збори чи семінари, пояснюючи основи цифрової безпеки, щоб забезпечити послідовність дій і підтримку з боку сім'ї.

Отже, забезпечення цифрової безпеки в освітньому процесі є основою для створення умов, за яких діти зможуть безпечно користуватися інтернетом та розвивати навички медіаграмотності без ризиків для себе.

Регулярний моніторинг та аналіз діяльності учнів в інтернеті є важливою педагогічною умовою, яка дозволяє забезпечити ефективне та безпечне використання інтернет-ресурсів для розвитку медіаграмотності молодших школярів. У цьому контексті роль учителя полягає не тільки в наданні знань, але й у постійному спостереженні за тим, як учні застосовують ці знання на практиці.

Моніторинг передбачає систематичне відстеження активності дітей в інтернеті, особливо під час виконання навчальних завдань. Учитель повинен звертати увагу на те, які ресурси використовують учні, чи розуміють вони принципи критичного оцінювання інформації та чи дотримуються правил безпечної поведінки. Це дозволяє вчасно виявляти проблеми, наприклад, схильність до використання недостовірних джерел або невміння розпізнавати маніпулятивні техніки.

Аналіз діяльності учнів в інтернеті також передбачає оцінювання їхніх здобутків та труднощів у роботі з медіаконтентом. Учителі можуть використовувати різні форми оцінювання, такі як журнали спостережень,

рефлексивні записи учнів або тести. Важливо також проводити бесіди з дітьми, щоб зрозуміти їхні погляди та ставлення до інтернет-ресурсів, що допоможе адаптувати навчальні методики під їхні потреби.

Такий підхід дозволяє учителям ефективно коригувати процес навчання, роблячи його більш результативним. Наприклад, якщо учні стикаються з труднощами у розрізненні фейкових новин, вчитель може організувати додаткові заняття або вправи, спрямовані на вдосконалення цих навичок. Моніторинг також дозволяє забезпечити належний рівень цифрової безпеки, запобігаючи небажаним ситуаціям та негативному впливу на дітей.

Таким чином, регулярний моніторинг та аналіз діяльності учнів допомагає зробити навчання з використанням інтернет-мережі більш ефективним і безпечним, забезпечуючи поступове формування медіаграмотності у молодших школярів.

Один із найефективніших методів розвитку медіаграмотності серед молодших школярів — це використання інтерактивних навчальних платформ. Такі платформи включають різноманітний мультимедійний контент: відеоуроки, електронні книги, а також інші інструменти, що активно залучають учнів у навчальний процес. Завдяки таким платформам школярі краще розуміють різні медіаформати, навчаються критично оцінювати інформацію та розвивають аналітичне мислення.

Особливу увагу слід приділити навчальним вправам із розвитку критичного мислення та аналізу медіаконтенту. Учням варто надавати можливість аналізувати медіаматеріали, розпізнавати маніпулятивні техніки та оцінювати надійність джерел. Це можна реалізувати через інтерактивні завдання, обговорення на форумах і практичні вправи з аналізу медіаконтенту, що дозволяє дітям задавати запитання, висловлювати свої думки та обговорювати отриману інформацію.

Декілька таких вправ із розвитку критичного мислення та аналізу медіаконтенту, які запропоновані на **LearningApps.org** опишемо нижче.

LearningApps.org — це онлайн-платформа, яка надає інструменти для створення інтерактивних навчальних вправ. Вона призначена для педагогів, учнів та батьків, щоб урізноманітнити навчальний процес за допомогою цифрових технологій. На платформі доступні різні шаблони для створення вправ: тести, ігри, кросворди, пазли, вікторини та інше. Тобто вчитель може не тільки використовувати наявні вправи, а й створювати свої. LearningApps дозволяє створювати інтерактивні завдання, які допомагають учням аналізувати інформацію, виявляти фейкові новини та розпізнавати емоційний вплив медіа. Наприклад:

- *"Правда чи фейк"*: інтерактивний тест із завданням обрати достовірні факти серед неправдивих тверджень.

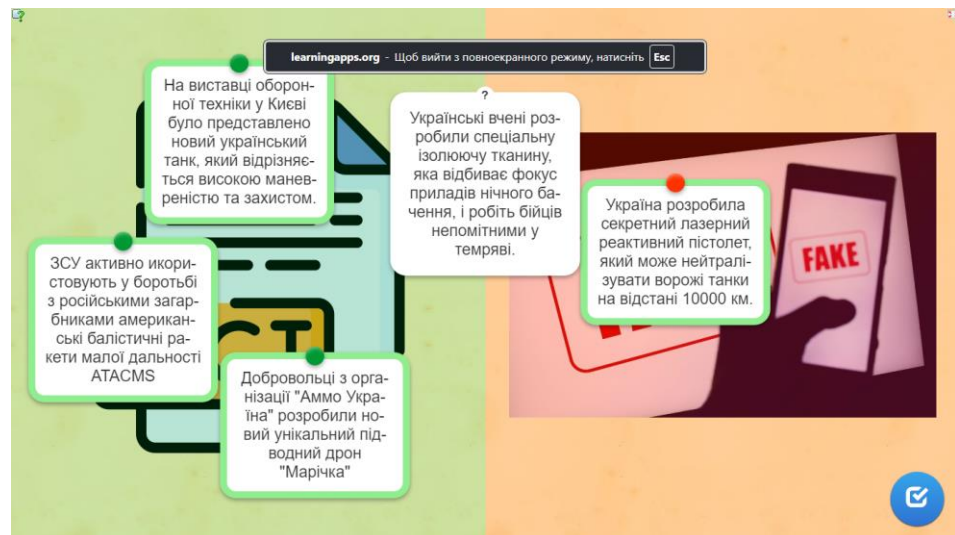

Рис. 2.2. Онлайн-вправа «Правда чи фейк»

- *"Що таке реклама?"*: вправа на визначення рекламних елементів у текстах або зображеннях.
- *"Добрі чи погані емоції?"*: гра, де діти аналізують, який настрій створюють картинки або фрази в медіа.
- *«Безпечний Інтернет. Медіаграмотність»*

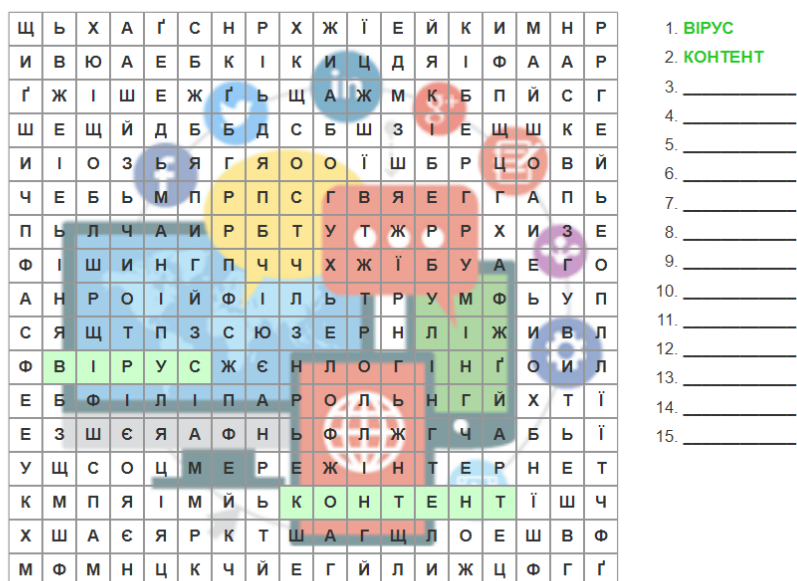

Рис. 2.3. Онлайн-вправа «Безпечний Інтернет. Медіаграмотність»

- «Не гугли, а фільтруй!»

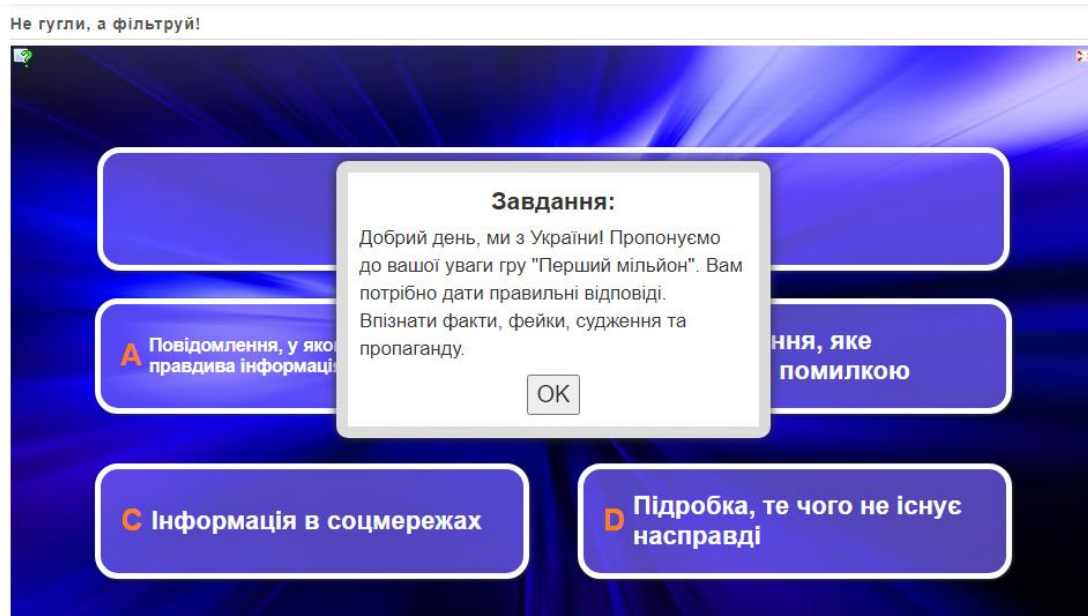

Рис. 2.4. Вікторина «Не гугли, а фільтруй!»

- Вправа-гра. Хто наймедіаграмотніший?

Рис. 2.5. Вікторина «Хто медіаграмотніший?»

Учителі можуть адаптувати матеріали LearningApps до тем уроку. Наприклад, під час вивчення теми "Інформація навколо нас" можна використовувати вікторини, які вчать дітей оцінювати джерела інформації. Крім того, інтерактивні вправи можуть бути частиною домашнього завдання, що дозволяє учням продовжувати навчання поза школою. Використання таких вправ розвиває у дітей критичне мислення та вміння працювати з інформацією. Завдяки інтерактивності LearningApps учні можуть засвоювати навички аналізу інформації через гру, що відповідає їхнім віковим особливостям. Це створює міцний фундамент для подальшого розвитку медіаграмотності, сприяючи формуванню усвідомлених і критично мислячих користувачів медіа.

Не поступається і Wordwall, яка допомагає урізноманітнити навчальний процес, зробивши його більш цікавим і інтерактивним. Вона сприяє розвитку активного мислення учнів через ігрові форми навчання. Учителі можуть використовувати вправи для перевірки знань, повторення матеріалу або створення командних завдань.

1. Вікторина «Ризики в Інтернеті»

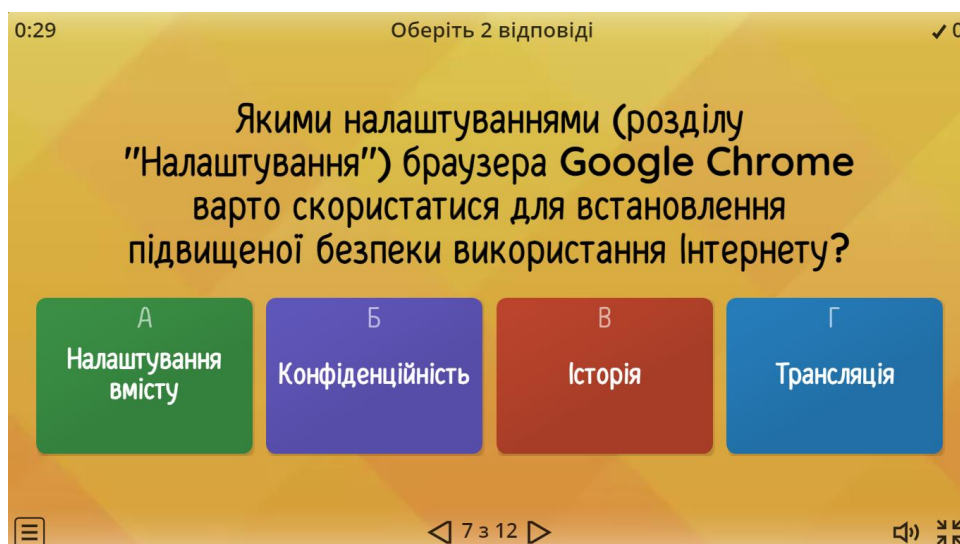

Рис. 2.6. Вікторина «Ризики в Інтернеті»

2. Вікторина «Спілкування в Інтернеті. Інтернет-спільноти»

Рис. 2.7. Вікторина «Спілкування в Інтернеті. Інтернет-спільноти»

Розглянувши посібник для тренера «Інфомедійна грамотність онлайн», проаналізували набір вправ з інфомедійної грамотності. Пропоновані вправи сприяють критичному сприйняттю інформації учасниками тренінгів, їх впевненому орієнтуванню в сучасному інформаційному світі, формують основи свідомого та відповідального медіаспоживання.

- Вправа «Інформаційна вірусологія».

Допомагає учасникам:

- Дослідити специфіку споживання медіа в умовах інфодемії.

- Розвинути в учасників практичні навички розпізнавання емоційного впливу медіа та розробити алгоритм раціонального використання медіаконтенту.
- Зрозуміти важливість відповідального підходу до поширення «вірусної» інформації.

ВПРАВА «ІНФОРМАЦІЙНА ВІРУСОЛОГІЯ»

Тематична вправа

30 хвилин

Інфодемія; Медіаспоживання

інфодемія, вплив медіаконтенту, особливості «інформаційного зараження»

- ☒ онлайн-платформа для відеоконференцій та дистанційного навчання (Zoom, Microsoft Teams, Google Meet чи інші);
- ☒ Google-пошук (<https://www.google.com.ua/>);
- ☒ застосунок відкритого створення та редагування презентацій (<https://docs.google.com/presentation/>);
- ☒ застосунок створення відкритого для спільного редагування документа (<https://docs.google.com/document/>);
- ☒ онлайн-платформа (<https://www.mentimeter.com/>).

- ☒ комп'ютер/ смартфон/ планшет;
- ☒ інтернет зі стабільним з'єднанням;

- ☒ підключені камера та мікрофон;
- ☒ аркуш паперу і олівець чи ручка.

- Вправа «Коло медіаспоживання »

Рис. 2.8. Вправа «Коло медіаспоживання»

Вправа «Коло медіаспоживання» виконує декілька функцій, окрім виконання основного завдання. Вона дозволяє учасникам зробити перерву у тривалому перебуванні перед екраном, порухатися у фізичному просторі, де вони знаходяться, і водночас пожвавлює динаміку тренінгу.

На початку тренер пропонує учасникам створити перелік сучасних медіа, які є основними джерелами інформації у наш час. Важливо пояснити, що під мас-медіа маються на увазі сучасні медіа як синонім, оскільки розвиток технологій XX століття не тільки забезпечив доступ до медійної інформації для широкої аудиторії, але й сприяв створенню контенту, орієнтованого на масове споживання.

Головна мета вправи — не тільки забезпечити динамічну паузу, але й сформувати колективний портрет медіаспоживання групи, а також проаналізувати, як сучасна людина споживає інформацію. Різноманітність і взаємопереплетення сучасних мас-медіа ускладнюють їх аналіз, оскільки часто буває неможливо чітко розділити типи медіа.

Ця комплексність характеризує передусім вплив медіа, яке прагне захопити увагу споживача за допомогою різних каналів. Таким чином, здатність ідентифікувати як самі медіа, так і їхній вплив стає однією з ключових навичок, яку має опанувати медіаграмотна людина.

Важливий аспект медіаграмотності — це ознайомлення з медіаетикою та культурою поведінки в інформаційному середовищі. Школярі повинні вчитися етично й відповідально взаємодіяти з медіа, розуміти важливість дотримання авторських прав і поваги до приватності. Для розвитку цих навичок можуть використовуватися рольові ігри, симуляції та віртуальні середовища, які дозволяють учням практикувати прийняття етичних рішень у різних ситуаціях.

З огляду на те, що діти мають широкий доступ до медіа, важливо навчити їх безпечного користування цими ресурсами. Зокрема, варто зосередитися на таких аспектах, як захист особистих даних, розуміння ризиків в інтернеті, а також на виконанні вправ і тренажерів, що розвивають навички безпечного користування медіа.

Розвиток медіаграмотності серед молодших школярів потребує спільних зусиль батьків, педагогів і шкільних працівників. Важливо формувати

партнерські стосунки між усіма учасниками процесу, організовувати тренінги, обговорення та спільні семінари з питань медіабезпеки.

Серед конкретних технологій, що сприяють розвитку медіаграмотності, можна виділити такі:

- **Мультимедійні презентації:** Інструменти, такі як PowerPoint, Prezi або Google Slides, дозволяють учням створювати презентації з використанням фото, відео, графіки. Це допомагає школярам розвивати вміння представляти інформацію через різні медіаформати.

0:28

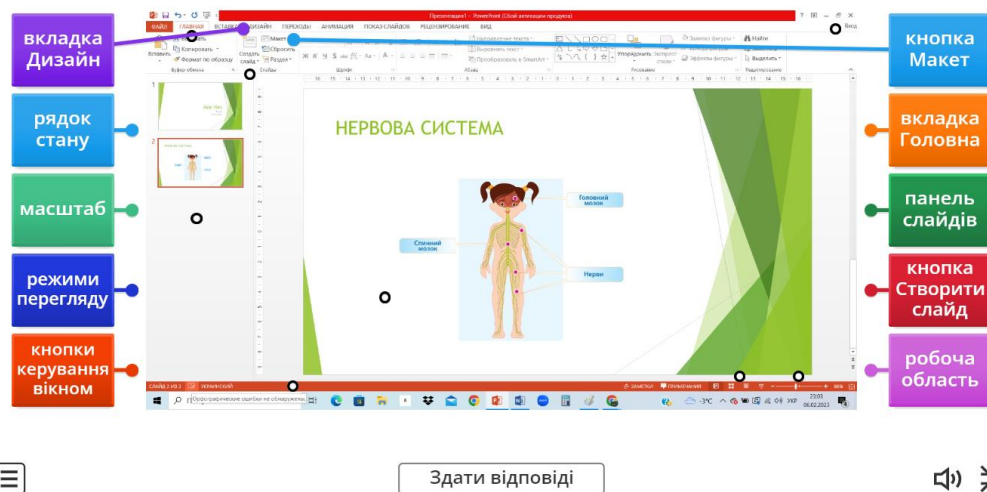

Рис. 2.9. Онлайн-платформа Wordwall, вправа «Вікно програми PowerPoint»

- **Відеомонтаж та створення відео:** Використання програм для відеомонтажу, таких як iMovie, Windows Movie Maker або Adobe Premiere Pro, дає дітям можливість створювати власні відеоролики та мініфільми, що розвиває критичне мислення і навички візуальної комунікації.

- **Розвиток критичного мислення через онлайн-ігри:** Існують ігри, спеціально створені для навчання медіаграмотності, як-от "Factitious" для розпізнавання фейкових новин або "MediaBreaker" для редагування й аналізу відеоконтенту.

Таблиця 2.3.

Інтерактивні методи навчання з використанням інтернет-ресурсів

Метод	Опис	Приклади інструментів	Результати для учнів
Онлайн-тести та опитування	Створення коротких опитувань і тестів для перевірки знань, аналізу розуміння теми	Kahoot, Quizizz, Google Forms, Mentimeter	Підвищення інтересу до навчання, розвиток навичок самоперевірки
Віртуальні екскурсії та симуляції	Ознайомлення з новими місцями чи процесами через віртуальні тури або симулятори	Google Earth, Google Arts & Culture, PhET	Розширення кругозору, розвиток уяви, поглиблення розуміння матеріалу
Форумні обговорення та чати	Дискусії на форумах або в чатах для обговорення навчальних тем, постановки питань	Microsoft Teams, Edmodo, Google Classroom	Розвиток навичок комунікації, критичного мислення, взаємопідтримки
Проектна діяльність в онлайн-середовищі	Виконання групових проєктів у віртуальному просторі з елементами досліджень та творчих завдань	Trello, Asana, Padlet, Google Drive	Підвищення навичок роботи в команді, організації, креативності

Вебінари та відеоуроки	Проведення онлайн-лекцій, майстер-класів або відеоуроків з обговоренням матеріалу	Zoom, YouTube, Microsoft Teams, Google Meet	Поглибленн я знань, розвиток навичок самоосвіти, можливість зворотного зв'язку
Онлайн- ігри для навчання	Використанн я інтерактивних ігор для закріплення знань та розвитку критичного мислення	Minecraf t Education Edition, Factitious, Duolingo, Kahoot	Підвищення мотивації до навчання, розвиток логічного мислення
Створення мультимедійни х презентацій	Підготовка мультимедійних матеріалів з використанням різних форматів (зображення, відео, текст)	Google Slides, PowerPoint, Prezi	Навички візуалізації, творчого підходу та структуризації інформації
Робота з інтерактивними картами	Створення чи аналіз карт для вивчення географічних, історичних чи соціальних тем	Google Maps, StoryMap, Mapbox	Поглибленн я розуміння тем через просторовий контекст, інтеграція знань

Онлайн- дошки для спільної роботи	Спільне обговорення ідей та організація матеріалів у візуальній формі	Miro, Jamboard, Padlet	Розвиток навичок командної роботи, візуалізації та узагальнення даних
---	---	------------------------------	---

Формування навичок саморефлексії та самооцінки є важливою педагогічною умовою, що сприяє розвитку медіаграмотності у молодших школярів. Ця умова передбачає навчання учнів аналізувати власні дії, усвідомлювати, як вони взаємодіють з інформацією, та оцінювати результати своєї роботи. Такі навички допомагають дітям краще розуміти вплив медіа на себе та свідомо підходити до користування інтернетом.

Саморефлексія дає можливість учням осмислювати, як вони сприймають і обробляють інформацію, яку бачать в інтернеті. Наприклад, після виконання завдання, пов'язаного з аналізом медіатексту, вчитель може запропонувати дітям відповісти на кілька запитань: "Що я дізнався з цього джерела?", "Чи була ця інформація надійною і чому?", "Як я використаю ці знання у майбутньому?" Це сприяє розвитку критичного мислення та вмінню оцінювати медіаконтент.

Самооцінка передбачає здатність учнів аналізувати власні досягнення і труднощі у роботі з інформацією. Учителі можуть запроваджувати різні техніки самооцінювання, як-от ведення щоденників, у яких діти записують свої враження від навчання та визначають, що вони зробили добре, а над чим ще потрібно попрацювати. Такі записи допомагають учням відстежувати свій прогрес і розуміти, які навички в них вже розвинуті, а які ще потребують уваги.

Крім того, варто навчати учнів відповідально ставитися до власних дій в інтернеті, усвідомлюючи їхні наслідки. Наприклад, після створення власного

медіапроекту учні можуть обговорити, як цей проєкт може вплинути на інших і чому важливо подавати інформацію коректно. Це формує відповідальне ставлення до поширення контенту та розуміння етичних аспектів роботи з інформацією.

Загалом, формування навичок саморефлексії та самооцінки дозволяє учням стати активними і свідомими учасниками інформаційного середовища, що сприяє розвитку їхньої медіаграмотності та здатності орієнтуватися у сучасному інформаційному світі.

Подання інформації про навколишній світ у зручній для учнів молодших класів формі є однією зі складових впливу медіа на школярів. Важливим аспектом формування медіаграмотності є рівноправність учасників освітнього процесу та рівноцінність отриманої інформації. Педагоги не лише навчають медіаграмотності, а й спрямовують учнів на критичне осмислення та аналіз отриманих відомостей, допомагаючи їм краще зрозуміти навколишній світ.

Одним із ключових методів запровадження медіаосвіти є комплексний підхід, що включає два компоненти:

1. Використання медіа (тексти, аудіо- та відеоматеріали).
2. Завдання та результати медіаосвіти (взаємодія учнів із медіа).

Аналізуючи особливості формування медіаграмотності учнів, можна зробити висновок, що медіаосвіта готує молодших школярів до інформаційних умов сучасного світу. Вона допомагає їм навчитися сприймати та аналізувати медіаінформацію, формувати культуру критичного розуміння медіа, розпізнавати правдивість отриманих відомостей і усвідомлювати їх вплив на психологічне здоров'я. Для досягнення цих цілей важливо використовувати інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі, сприяючи розвитку медіаграмотності молодших школярів.

На думку Л. Баженової, робота з медіа в початкових класах включає чотири види діяльності:

- розвиток навичок сприйняття медіапродуктів;
- аналіз та інтерпретація сприйнятого;

- розуміння методів комунікації;
- створення власних медіапродуктів.

На уроках мовної та літературної галузей можна виділити три напрями:

1. Використання медіапродуктів для розвитку мовленнєвих навичок.
2. Дослідження медіатекстів.
3. Створення простих медіапродуктів.

Перший напрямок передбачає використання аудіо- та візуальних матеріалів для вдосконалення мовленнєвих умінь, написання творів, оповідань та інших робіт на основі медіапродуктів. Другий напрямок орієнтований на сприйняття та аналіз медіапродуктів для визначення їх призначення, реципієнтів та оцінки окремих елементів. Третій напрямок охоплює самостійне створення учнями власних медіапродуктів за підтримки педагога.

Для ефективного формування медіаграмотності у молодших школярів необхідно створити відповідні педагогічні умови, такі як:

- поетапне формування компонентів медіаграмотності;
- впровадження медіазавдань у зміст уроків;
- використання технології BYOD;
- підвищення рівня медіаграмотності серед педагогів.

Запровадження технології BYOD (Bring Your Own Device — «принеси свій пристрій») широко використовується в бізнесі, де працівників заохочують користуватися власними гаджетами — телефонами, ноутбуками, планшетами — для роботи. У сфері освіти BYOD означає, що вчителі й адміністрація не тільки дозволяють, а й заохочують учнів приносити свої пристрої для навчання. Ця технологія є продовженням підходу «1 учень – 1 комп'ютер».

Вперше термін BYOD був згаданий Р. Баллагасом у 2005 році. У навчальному процесі це означає, що кожен учень повинен мати свій гаджет, проте забезпечення пристроями є обов'язком родини, а не школи. Для успішного впровадження BYOD потрібно дотримуватися певних принципів:

- у школі має практикуватися доцільне використання електронних ресурсів у навчальному процесі;

- усі учні повинні мати доступ до мобільних пристроїв.

За даними ЮНЕСКО, використання медіазасобів дозволяє вчителям ефективніше витратити час на уроці, сприяючи продуктивному застосуванню діяльнісного підходу. Однак важливо враховувати, що впровадження BYOD може спричинити певні труднощі (табл. 2. 4), які педагоги мають вирішувати, а не уникати технології.

Таблиця 2.4.

ПРОБЛЕМИ	ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ
Небезпека погіршення зору у дітей	Організовувати роботу з гаджетами не більше 10-15 хвилин. Часто робити спеціальні вправи (гімнастику) для очей.
Не завжди всі учні забезпечені смартфонами чи іншими технічними засобами	Проводити роботу у групах чи командах для того, щоб усі учні могли працювати з мобільним пристроєм. Ознайомити батьків із мобільними технологіями.
Можливість учнів під час роботи з пристроями вчитись, а не грати в ігри	Формувати завдання таким способом, щоб у школярів не було ні бажання, ні можливості відволікатись від процесу навчання.
Обмін інформацією між мобільними пристроями, передача даних на стаціонарні комп'ютери	Сервіс Google +, використання мереж Instagram, Facebook, електронної пошти, USB-кабелів.
Відсутність постійного доступу до мережі Інтернет	Використання Wi-Fi, підключення 3G Інтернету.

Неприйнятний для учнів контент	Встановлення функції «Батьківського контролю».
--------------------------------	--

Отже, узагальнюючи педагогічні умови ефективного використання інтернет-ресурсів для розвитку медіаграмотності у молодших школярів, можна зробити наступні висновки:

1. Розробка навчальних матеріалів з урахуванням вікових особливостей учнів підвищує їхню зацікавленість та сприяє кращому розумінню інформації. Використання інтерактивних платформ та мультимедійного контенту робить процес навчання цікавим і доступним для молодших школярів.
2. Важливим аспектом є навчання безпечному використанню інтернету. Педагоги повинні акцентувати увагу на захисті персональних даних, розпізнаванні потенційних загроз і правильній поведінці в цифровому середовищі, що сприяє безпечному досвіду користування інтернетом для дітей.
3. Використання активних методів, що передбачають практичну роботу з інформацією, сприяє розвитку критичного мислення. Завдання, пов'язані з аналізом різних вебсайтів та порівнянням джерел, навчають школярів самостійно оцінювати інформацію, формуючи у них навички медіаграмотності.
4. Постійне відстеження і аналіз діяльності школярів у цифровому середовищі дозволяють педагогам коригувати навчальний процес відповідно до потреб учнів, посилюючи позитивний вплив інтернет-ресурсів на формування їхньої медіаграмотності.
5. Педагогічні умови включають розвиток у школярів здатності до самостійного аналізу власної діяльності та впливу медіа. Це важливо для відповідального й усвідомленого використання інтернету, а також для розвитку критичного ставлення до інформації.

Таким чином, дотримання цих педагогічних умов дозволяє забезпечити безпечне й ефективне використання інтернету як навчального ресурсу, допомагаючи учням формувати навички критичного мислення та відповідального ставлення до медіа.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

1. Для вирішення завдань з пошуку шляхів ефективного та продуктивного розвитку медіаграмотності молодших школярів засобами інтернет-мережі на уроках у початкових класах, а також для використання можливостей мультимедійних технологій у забезпеченні творчого підходу до процесу навчання та виховання, був проведений педагогічний експеримент. Базою для нього став приватний заклад гімназія «Надія» міста Чернівці.
2. Констатувальний етап дослідження показав, що учні початкових класів загалом позитивно ставляться до введення комп'ютерних засобів на уроках, а їхній рівень комп'ютерної грамотності є достатньо високим (понад 60% школярів показали високий та достатній рівні).
3. Аналіз науково-методичної літератури з питань впровадження інформаційно-комунікаційних, зокрема мультимедійних технологій у початкову школу, дозволив визначити педагогічні умови, які сприятимуть підвищенню ефективності навчання молодших школярів:
4. Забезпечення опанування молодшими школярами базових знань про комп'ютер, формування елементів комп'ютерної грамотності та початкових користувацьких навичок роботи з комп'ютером.
5. Для ефективного використання інтернет-ресурсів у навчанні молодших школярів важливо створити педагогічні умови, які сприяють безпеці, цікавості та критичному сприйняттю інформації. По-перше, навчальний контент має відповідати віковим особливостям дітей, забезпечуючи зрозумілий та інтерактивний формат подачі, що стимулює інтерес до навчання. Водночас учнів потрібно навчати цифровій безпеці: захисту

особистих даних, розпізнаванню загроз і правильній поведінці в інтернеті. Використання інтерактивних методів, таких як аналіз вебсайтів і порівняння джерел, дозволяє розвивати критичне мислення та навички медіаграмотності. Регулярний моніторинг діяльності учнів в інтернеті та аналіз їхніх дій забезпечують своєчасну корекцію навчального процесу. Крім того, формування у дітей здатності до саморефлексії й самооцінки сприяє відповідальному підходу до медіа та критичному осмисленню отриманої інформації. Ці умови в комплексі роблять інтернет-користування не лише безпечним, а й значущим для розвитку медіаграмотності в молодшому шкільному віці.

ВИСНОВКИ

Дослідження показало, що формування медіаграмотності молодших школярів є важливим аспектом їхнього освітнього процесу, який забезпечує розвиток критичного мислення, інформаційної культури та адаптації до сучасного цифрового середовища. У роботі розглянуто ключові теоретичні основи, роль інтернет-мережі, специфіку формування медіаграмотності в початковій школі, а також педагогічні умови, що забезпечують її ефективний розвиток.

Уточнено поняття медіаграмотності як здатності учнів критично оцінювати, створювати та аналізувати мультимедійний контент. Проаналізовано компоненти медіаграмотності, які включають технічні, аналітичні та творчі навички. Зокрема, технічний компонент спрямований на роботу з цифровими інструментами, аналітичний – на критичне мислення, а творчий – на самовираження. Уточнено, що формування медіаграмотності передбачає інтеграцію знань про інтернет-безпеку, авторські права та етику медіакомунікації.

Інтернет розглядається як важливий інструмент для розвитку медіаграмотності, адже він надає доступ до різних форматів інформації та сприяє інтерактивності навчального процесу. Визначено, що використання інтернету дозволяє дітям розвивати навички пошуку, аналізу й оцінки інформації, що є основою для критичного ставлення до медіаконтенту. Досліджено позитивний вплив інтерактивних платформ та мультимедійних засобів на розвиток пізнавальної активності школярів.

Проведене дослідження серед учнів, вчителів та батьків показало, що молодші школярі володіють базовими навичками роботи з інформацією, однак мають обмежені можливості для її критичного оцінювання. Анкетування та педагогічний експеримент виявили, що розвиток медіаграмотності залежить від організації навчального процесу, доступу до технічних ресурсів і належного педагогічного супроводу.

Визначено, що для ефективного формування медіаграмотності необхідно забезпечити:

- інтерактивні методи навчання, що сприяють практичній роботі з мультимедійними матеріалами;
- технічне забезпечення (інтерактивні дошки, планшети, доступ до інтернету);
- дотримання санітарно-гігієнічних норм при роботі з гаджетами;
- розвиток у вчителів навичок інтеграції цифрових технологій у навчальний процес.

Узагальнюючи педагогічні умови ефективного використання інтернет-ресурсів для розвитку медіаграмотності у молодших школярів, можна сформулювати такі висновки:

- Адаптація навчальних матеріалів до вікових особливостей учнів: створення навчальних матеріалів, що враховують вікові можливості сприйняття та інтереси молодших школярів, сприяє підвищенню їхньої зацікавленості. Використання інтерактивних платформ, ігор та мультимедійного контенту робить навчання більш захопливим і доступним.
- Формування навичок безпечного використання інтернету: навчання учнів основам цифрової безпеки, включаючи захист персональних даних, уникнення небажаного контенту та вміння розпізнавати потенційні загрози, є важливим компонентом розвитку медіаграмотності. Педагоги мають забезпечувати учнів знаннями та інструментами для безпечного досвіду роботи в інтернеті.
- Акцент на практичній роботі з інформацією: використання активних методів, що включають завдання з аналізу, порівняння та перевірки різних джерел інформації, сприяє розвитку критичного мислення. Такі завдання формують у школярів уміння аналізувати медіаконтент і оцінювати його достовірність.

- Постійний моніторинг і корекція навчального процесу:регулярний аналіз діяльності учнів у цифровому середовищі дозволяє педагогам адаптувати навчання відповідно до потреб і рівня підготовки школярів, забезпечуючи більш ефективний розвиток медіаграмотності.
- Розвиток самостійного критичного мислення учнів: спрямування уваги на вміння школярів самостійно аналізувати власну діяльність у цифровому середовищі та оцінювати вплив медіа сприяє формуванню відповідального ставлення до інтернет-контенту.

Таким чином, виконання цих умов забезпечує не лише безпечне використання інтернету як навчального ресурсу, але й сприяє формуванню навичок критичного мислення, інформаційної культури та відповідального ставлення до медіа у молодших школярів.

Таким чином, дослідження підтвердило, що формування медіаграмотності молодших школярів є важливим етапом їх підготовки до життя в інформаційному суспільстві. Впровадження медіаграмотності в освітній процес допомагає дітям не лише розвивати критичне мислення, а й формувати відповідальне ставлення до медіаконтенту, забезпечуючи умови для безпечної та ефективної роботи з інформацією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрусич О. Комп'ютерна підтримка курсу «Сходинки до інформатики»: зроблено перший крок. Початкова школа. 2016. № 7. С. 41–43.
2. Волинський В. П. Класифікація програмних засобів навчального призначення. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2015. № 1. С. 19–20.
3. Волинський В. П. Дидактичні призначення і характеристики комп'ютерних електронних навчальних посібників і підручників [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrlit.vn.ua/article1/1947.html>.
4. Волинський В. П., Красовський О. С., Чорноус О. В., Якушина Т.В. Дидактичні основи створення аудіовізуальних електронних засобів для середньої загальноосвітньої школи: монографія. Педагогічна думка, 2013. 304 с.
5. Гевал П. А. Загальні принципи використання комп'ютера на уроках різних типів. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2010. № 3. С. 33–34.
6. Гороль П. К., Гуревич Р. С., Коношевський Л. Л., Шестоपालюк О. В. Сучасні інформаційні засоби навчання. Вінниця: ВДПУ імені М. Коцюбинського, 2014. 535 с.
7. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю. Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях: навч. посіб. для студентів педагогічних ВНЗ і слухачів інститутів післядипломної освіти. Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2014. 365 с.
8. Данилова О., Манако В., Манако Д. Мультимедіа власноруч: текст, графіка, аудіо, анімація, відео. Київ: Вид. дім „Шкіл. світ”: Вид. Л. Галіцина, 2016. 120 с.
9. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/education/average>.
10. Державні санітарні правила і норми ДСанПіН 5.5.6.009-98: Влаштування та обладнання кабінетів комп'ютерної техніки в

- навчальних закладах та режим праці учнів на персональних комп'ютерах: затверджені Постановою Головного державного санітарного лікаря України. Все для вчителя. 2006. № 23–24. С. 93–107.
11. Дишлева С. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та їх роль в освітньому процесі [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://osvita.ua/school/technol/6804/>
12. Діденко О. О. Медіаграмотність як необхідна умова формування інформаційної культури учнів початкової школи. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка, 2016. С. 48–51.
13. Жалдак М. Комп'ютерно-орієнтовані засоби навчання математики, фізики, інформатики, 2006. 96 с.
14. Закон України “Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки” , 2007. № 12.
15. Заріцька С., Литвиненко Н. Комп'ютер у початковій школі: аспекти використання. Початкова освіта, 2014. С. 24-25.
16. Іванов В. Ф., Волошенюк О. В. Медіаосвіта та медіаграмотність, 2013. 352 с.
17. Імбер В. І. Застосування мультимедійних засобів навчання під час викладання природничо-математичних дисциплін на факультеті підготовки вчителів початкових класів: методичні рекомендації, 2006. 36 с.
18. Кєдровіч Г. Оцінка дидактичної придатності вибраних мультимедійних програм. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2010. С. 83-88.
19. Коломієць А. М. Інформаційна культура вчителя початкових класів: монографія. Вінниця: ВДПУ, 2007. 379 с.
20. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні за ред. Найдьонової Л. А., Слюсаревського М. М., 2016. 16 с.

21. Концепція інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, комп'ютеризації сільських шкіл. Комп'ютер у школі та сім'ї, 2011. С. 3 – 10.
22. Костриба Л. О. Створення мультимедійних програмно-педагогічних систем навчання засобами Power Point. Комп'ютер у школі та сім'ї, 2008. С. 33 – 36.
23. Кравчук О. Застосування інформаційних технологій на уроках у початковій школі, 2004. С. 44 – 46.
24. Кузьмінський А. І. Педагогіка: Підручник. Київ: Знання – Прес, 2003. 418 с.
25. Лапінський В. В. Дидактичні вимоги до комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання. Нові технології навчання: наук.-метод. зб. Київ: Наук.-метод. центр вищої освіти, 2004. С. 104 – 107.
26. Левшин М. Інформаційні технології – з першого класу. Семіотичний підхід у процесі керування мультимедійними навчальними програмами. Вища освіта України, 2002. С. 58 – 63.
27. Маковецька В. В. Історія розвитку та класифікація електронних засобів навчання [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/6_NITSB_2010/Pedagogica/59725.doc.htm.
28. Машбиць Ю. І. Основи нових інформаційних технологій навчання: Посібник для вчителів. Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Київ: ІЗМН, 1997. 264 с.
29. Методичні рекомендації МОН України щодо облаштування і використання кабінету інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій загальноосвітніх навчальних закладів (Лист №1/11- 1927 від 06.05.2004 р.). Шкільний світ. Інформатика, 2005. № 2-3.
30. Міщенко О. А. Вимоги щодо використання мультимедійних засобів у навчально-виховному процесі. Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. праць. Слов'янськ : Слов'янський державний педагогічний університет, 2009. С. 240 – 244.

31. Міщенко О. А. Етапи розвитку мультимедійних засобів навчання в українській педагогіці. Педагогічні умови формування професійної спрямованості майбутніх фахівців : зб. наук. Праць. Харків: Стиль Іздат, 2007. С. 89 – 95.
32. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посіб. Київ: Кондор, 2007. 656 с.
33. Морзе Н. В. Основи інформаційно-комунікаційних технологій. Київ: Видавнича група BVH, 2006. 389 с.
34. Ничкало Н. Г. Професійна освіта: словник. Уклад. Гончаренко С. У. та ін.; Київ: Вища школа, 2000. 380 с.
35. Понеділко В. Наочність у підвищенні якості та ефективності навчального процесу. Вісник Національної академії державного управління при Президенті України, 2003. С. 528 – 540.
36. Пушкар О. І. Інформатика: Комп'ютерна техніка. Комп'ютерні технології. Видавничий центр «Академія», 2001. 696 с.
37. Рибалко О. Молодший школяр і комп'ютер. Комп'ютер у школі та сім'ї, 2010. С. 21 – 24
38. Ривкінд Ф. М., Колесніков С. Я., Ломаковська Г. В., Ривкінд Й. Я. Сходинок до інформатики: Експериментальний підручник для 2 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: АДЕФ-Україна, 2002. 64 с.
39. Ривкінд Ф. М., Колесніков С. Я., Ломаковська Г. В., Ривкінд Й. Я. Сходинок до інформатики: Експериментальний підручник для 3 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: АДЕФ-Україна, 2002. 64 с.
40. Ривкінд Ф. М., Колесніков С. Я., Ломаковська Г. В., Ривкінд Й. Я. Сходинок до інформатики: Експериментальний підручник для 4 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: АДЕФ-Україна, 2002. 68 с.
41. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи. Київ: Генеза, 2012. 368 с.

- 42.Сафонова О. Комп'ютер – надійний помічник учителя початкових класів. Комп'ютер у школі та сім'ї, 2008. С. 47 – 49.
- 43.Словник іншомовних слів. Уклад.: Морозов С. М., Шкарапута Л. М.. Київ: Наук. думка, 2000. 680 с.
- 44.Співаковський О. В., Петухова Л. Є., Коткова В. В. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі: Навчально-методичний посібник для студентів напряму підготовки “Початкова освіта. Херсон, 2011. 267 с.
- 45.Сходинки до інформатики. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 2 – 4 класи [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/images/files/navchalni_programu/2012/ukr/05_shod_informatuka.pdf
- 46.Хомич С. Використання мультимедійних засобів у навчально-виховному процесі початкової школи. Початкова школа, 2010. С.41 – 43.
- 47.Шакотько В. В. Методика використання ІКТ у початковій школі: навч.-метод. посібник. Київ: ТОВ Редакція «Комп'ютер», 2008. 128 с.
- 48.Що таке Програмний Педагогічний Засіб. Електронні засоби навчання [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.znanius.com/3875.html?&L=0>.
- 49.Feilitzen C. von. Media Education, Children's Participation and Democracy. In: Feilitzen C. von and Carlsson U. (Eds.) Children and Media: Image, Education, Participation. Goteborg : UNESCO & NORDICOM, 1999. P. 24–26.
- 50.Masterman L. A Rational for Media Education. In: Kubey R. (Ed.) Media Literacy in the Information Age. New Brunswick (U.S.A.) and London (U.K.): Transaction Publishers, 1997. P. 15–68.
- 51.McMahon B. Relevance and Rigour in Media Education : keynote Presentation to the National Media Education Conference. Baltimore, 2003. 26 p.

52. Potter W. J. Media Literacy. Thousand Oaks. London : Sage Publication, 2001. 423 p.
53. Worsnop C. Screening Images: Ideas for Media Education. Mississauga; Ontario : Wright Communications, 1994. 179 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Вправи для молодших школярів з формування медіаграмотності.

1. "Правда чи вигадка?"

Мета: Навчити дітей розпізнавати правдиву і неправдиву інформацію.

Опис: Учитель або батько пропонує дітям кілька коротких тверджень, наприклад: «У лісі ростуть шоколадні дерева», «Кішки можуть літати» або «Птахи будують гнізда на деревах». Діти повинні визначити, чи є ці твердження правдивими. Потім обговорюється, як можна перевіряти інформацію та знаходити правдиві факти.

Підказка: Залучити дітей до обговорення, чому важливо не вірити всьому, що вони бачать або чують, і де можна перевірити правдивість.

2. "Детективи в інтернеті"

Мета: Навчити дітей шукати інформацію і перевіряти джерела.

Опис: Дітям пропонують знайти відповідь на якесь питання, наприклад: «Скільки років живуть черепахи?» або «Як далеко знаходиться Місяць від Землі?». Після того, як вони знайдуть відповідь, діти обговорюють, де знайшли інформацію і як можна переконатися, що вона правдива.

Підказка: Розповісти дітям, що завжди краще використовувати кілька джерел для підтвердження інформації.

3. "Що таке фейк?"

Мета: Навчити дітей розуміти поняття фейкових новин.

Опис: Учитель наводить приклад новини, яка виглядає правдоподібно, але насправді є вигаданою, наприклад, "Учора у нашому місті бачили дракона". Після цього разом із дітьми розбирає новину, щоб показати, як розпізнати

фейк (наприклад, перевірити новину в інших джерелах, подумати, чи таке може бути насправді).

Підказка: Пояснити дітям, що іноді люди вигадують новини, щоб привернути увагу, але це не завжди означає, що це правда.

4. "Ввічливість в інтернеті"

Мета: Навчити дітей етичної поведінки в мережі.

Опис: Дітям пропонують обговорити ситуації, в яких потрібно зберігати ввічливість в інтернеті, наприклад, у коментарях чи під час обговорень у класних чатах. Діти обговорюють, що означає бути ввічливими в мережі, а потім тренуються відповідати на різні повідомлення доброзичливо.

Підказка: Нагадати, що інтернет — це місце, де також потрібно поважати один одного, як і в реальному житті.

5. "Мій цифровий відбиток"

Мета: Пояснити дітям, що таке цифровий слід і чому важливо обережно ставитися до того, що вони публікують.

Опис: Учитель пояснює дітям, що всі повідомлення, фото та відео, які вони розміщують в інтернеті, залишаються там надовго. Потім пропонує обговорити, які типи інформації можна ділитися в інтернеті, а які краще залишити приватними.

Підказка: Навести приклади, щоб діти могли зрозуміти, як фотографії та повідомлення можуть залишитися в мережі на тривалий час.

6. "Захисти свій пароль"

Мета: Навчити дітей створювати надійні паролі.

Опис: Дітям пояснюють, що паролі допомагають захистити їхні облікові записи від чужих людей. Потім вони складають приклади надійних і

ненадійних паролів, обговорюють, чому не варто ділитися паролями навіть з друзями.

Підказка: Пояснити, що надійний пароль складається з літер, цифр та спеціальних символів і його важко вгадати.

7. "Вмію шукати правду"

Мета: Навчити дітей перевіряти факти.

Опис: Учитель пропонує дітям переглянути дві схожі статті з різних джерел.

Після читання діти обговорюють, які факти збігаються, а які відрізняються, і чому важливо читати кілька джерел.

Підказка: Заохотити дітей задавати питання, коли вони бачать новини чи статті, щоб навчитися критично сприймати інформацію.

8. "Дружба онлайн та офлайн"

Мета: Навчити дітей відрізняти справжню дружбу від онлайн-знайомств.

Опис: Учитель обговорює з дітьми, що означає бути справжнім другом, і пояснює, що в інтернеті не всі люди можуть бути такими, за кого себе видають. Діти вчаться, чому важливо бути обережними з незнайомцями онлайн.

Підказка: Розказати, що справжні друзі — це ті, кого ми добре знаємо особисто, а з новими знайомствами в інтернеті потрібно бути обережними.

9. "Кольори новин"

Мета: Навчити дітей розрізняти різні типи новин (важливі, розважальні, рекламні).

Опис: Дітям пропонується подивитися на кілька зразків новин, і вони повинні визначити, чи це важлива новина, розвага чи реклама. Для цього можна використовувати кольорові картки (наприклад, червоний — важливі новини, синій — розваги, зелений — реклама).

Підказка: Пояснити, що реклама часто має мету зацікавити чимось, але не завжди є правдивою.

10. "Медіа-детективи"

Мета: Розвинути вміння дітей помічати, як різні медіа можуть впливати на нас.

Опис: Учитель розглядає з дітьми приклади різних медіа (реклами, мультики, новини) і обговорює, який вплив вони можуть мати. Наприклад, як реклама може викликати бажання купити товар або як новини можуть змінювати наш настрій.

Підказка: Пояснити, що медіа не завжди нейтральні, вони можуть намагатися впливати на наші почуття та думки.

11. Вправа «Вірю, не вірю?».

Хід вправи

Вибрати і продовжити три фрази:

«Мій улюблений мультиплікаційний герой...»

«Найбільше мене вразило оповідання про...»

«Я ніколи не...»

«Я мрію зробити...»

«Коли я стану дорослим...»

«Коли я вмикаю планшет, то...». Одна з фраз має бути не правдивою інформацією про вас.

Ефективність вправи полягає у визначенні неправдивої інформації людьми та мас-медіа. Дає можливість проаналізувати небезпечний вплив інформації.

12. Вправа «Створення фейкового акаунту (боту)»

Хід вправи

Учні діляться на групи та створюють фейковий акаунт у соцмережах, відправляють запити на дружбу.

Ефективність. Вправа дає можливість визначити вплив інформації на людину, підвищує грамотність учнів. Школярі досліджують відмінності між справжніми акаунтами реальних людей та ботів, які створені для інформаційного впливу на суспільну свідомість на просторах соціальних мереж. Дає можливість учителеві ознайомити учнів із технологіями маніпулювання масами та проаналізувати техніки, які застосовують автори медіа для налагодження зв'язку з споживачем для переконання.

13. Вправа «Моя медіа активність».

Учні записують свою медіа активність протягом доби. Потім у процентному відношенні визначають скільки часу вони витрачають на використання різних типів медіа.

Ефективність. Школярі усвідомлюють на що вони витрачають свій вільний час і які альтернативні види активності у них можуть бути. Разом з учителем визначають ознаки інформаційного перенавантаження та формують правила медіагігієни.

Додаток Б**Анкета для учнів 3-х класів для визначення рівня медіаграмотності та зацікавленості у подальшому навчанні**

Привіт! Ця анкета допоможе дізнатися, як ти використовуєш інформацію з інтернету, чи цікаво тобі дізнаватися більше про медіа і як безпечно користуватися ними. Уважно прочитай запитання і обери відповіді, які найкраще підходять саме тобі. Дякуємо за твої відповіді!

1. Як часто ти користуєшся інтернетом?

- ☐ Майже кожен день
- ☐ Кілька разів на тиждень
- ☐ Час від часу
- ☐ Рідко або ніколи

2. Якщо ти хочеш щось дізнатися або знайти інформацію, де найчастіше шукаєш її?

- ☐ У підручниках або книгах
- ☐ Запитую у батьків або вчителів
- ☐ Шукаю в інтернеті (вкажи, де саме: YouTube, Google тощо)
- ☐ У друзів або однокласників

3. Чи завжди ти довіряєш всьому, що знаходиш в інтернеті?

- ☐ Так, завжди
- ☐ Іноді
- ☐ Ні, я часто перевіряю інформацію
- ☐ Не знаю

4. Чи знаєш ти, як визначити, чи правдива інформація, яку ти знайшов?

- ☐ Так, знаю і часто це роблю
- ☐ Знаю, але не завжди використовую
- ☐ Мені це важко
- ☐ Ні, я не знаю, як це робити

5. Чи чув/чула ти про такі речі, як фейкові новини (неправдиві новини)?

- o Так, я знаю, що це
- o Чув/чула, але не зовсім розумію, що це означає
- o Ні, не чув/чула

6. Як ти вважаєш, чи важливо навчитися відрізняти правдиву інформацію від неправдивої?

- o Так, це дуже важливо
- o Можливо, це корисно
- o Не дуже важливо
- o Не знаю

7. Чи цікаво тобі дізнатися більше про те, як безпечно користуватися інтернетом та медіа?

- o Так, дуже цікаво
- o Мені трохи цікаво
- o Мені нецікаво
- o Я не знаю

8. Якщо у школі проводилися б уроки про те, як безпечно користуватися інтернетом, як дізнаватися правду та захищати свої дані, чи хотів/хотіла б ти відвідувати такі заняття?

- o Так, дуже хотів/хотіла б
- o Можливо, мені було б цікаво
- o Ні, не хочу
- o Не знаю

9. Чи було б тобі цікаво створювати щось своє в інтернеті (наприклад, відео, статті, малюнки) і ділитися цим з іншими?

- o Так, дуже цікаво
- o Мені трохи цікаво

- о Ні, не хочу
- о Не знаю

10. Чи знаєш ти, що потрібно робити, якщо хтось тебе ображає чи надсилає неприємні повідомлення в інтернеті?

- о Так, я знаю, як діяти
- о Знаю, але не завжди впевнений/впевнена, що роблю правильно
- о Мені це важко
- о Ні, я не знаю, що робити

11. На що, на твою думку, слід звертати увагу під час користування інтернетом? (обери всі варіанти, які підходять)

- о Чи є інформація правдивою
- о Як захистити свої особисті дані
- о Як поважати інших людей в інтернеті
- о Як не витрачати занадто багато часу в інтернеті

12. Що тобі найбільше цікаво дізнатися про інтернет та медіа? (обери одну або кілька відповідей)

- о Як шукати інформацію
- о Як створювати власний контент (відео, картинки тощо)
- о Як захищати особисту інформацію
- о Як визначати правдивість інформації
- о Інше (напиши своє) _____

Дякуємо тобі за відповіді! Твої відповіді допоможуть нам дізнатися, які теми про інтернет і медіа можуть бути корисними для тебе та твоїх однокласників.

Тести для визначення рівня медіаграмотності учнів 3 класів**1. Що таке інтернет?**

- а) Це місце, де можна знайти всю правду
- б) Це мережа, яка з'єднує комп'ютери та дозволяє знаходити інформацію
- в) Це місце, де можна завантажувати ігри

2. Що таке медіа?

- а) Місце для ігор
- б) Способи отримання та передачі інформації (наприклад, газети, телебачення, інтернет)
- в) Сайт для дітей

3. Чи можуть новини в інтернеті бути неправдивими?

- а) Ні, в інтернеті завжди правдива інформація
- б) Так, іноді новини бувають неправдивими
- в) Мені важко сказати

4. Як ти дієш, якщо хочеш дізнатися, чи правдива інформація в інтернеті?

- а) Відразу вірю всьому, що бачу
- б) Перевіряю на інших сайтах або запитую дорослих
- в) Не звертаю на це уваги

5. Ти бачиш повідомлення з дуже дивною новиною. Що ти зробиш?

- а) Перевірю, чи є така ж новина на інших сайтах
- б) Розповім друзям і повірю відразу
- в) Проігнорую

6. Хтось написав тобі неприємне повідомлення в інтернеті. Що робити?

- а) Відповісти грубістю
- б) Поскаржитися дорослому або повідомити вчителя
- в) Проігнорувати

7. Як ти думаєш, чи можуть люди обманювати в інтернеті, видаючи себе за інших?

- а) Так, можуть
- б) Ні, в інтернеті всі чесні
- в) Не знаю

8. Чи можна ділитися своїм паролем від облікового запису з друзями?

- а) Так, якщо довіряєш їм
- б) Ні, паролі потрібно тримати в секреті
- в) Можна лише з найближчими друзями

9. Якщо тебе просять надіслати свою домашню адресу або номер телефону в інтернеті, що ти робиш?

- а) Нікому не повідомляю цю інформацію
- б) Відправляю, якщо це друг
- в) Мені все одно

10. Чому важливо використовувати складні паролі для своїх облікових записів?

- а) Щоб друзі не змогли зайти
- б) Щоб захистити обліковий запис від чужих людей
- в) Щоб виглядати круто

11. Що таке фейкові новини?

- а) Це жартівливі новини
- б) Це неправдива інформація, яка виглядає як новина
- в) Це старі новини

12. Чому важливо відрізнити правдиву інформацію від неправдивої?

- а) Щоб не повірити у вигадки
- б) Щоб мати більше друзів
- в) Щоб не пропустити важливу інформацію

13. Як ти думаєш, чи можна довіряти всім новинам, які публікуються в соціальних мережах?

- а) Так, можна довіряти
- б) Ні, краще перевіряти інформацію з інших джерел
- в) Тільки якщо новину опублікував друг

14. Чому важливо бути ввічливим у спілкуванні в інтернеті?

- а) Щоб не образити інших людей
- б) Щоб привернути увагу
- в) Щоб бути популярним

15. Що ти зробиш, якщо хтось попросить тебе розповісти секрет іншого друга в інтернеті?

- а) Розповім, якщо це цікаво
- б) Не розповім, бо це особиста інформація
- в) Залежить від ситуації

Підрахунок балів та визначення рівня медіаграмотності:

Високий рівень (12-15 балів): Учень добре орієнтується в основах медіаграмотності, знає правила безпечного користування інтернетом, розуміє важливість перевірки інформації та вміє критично мислити.

Середній рівень (8-11 балів): Учень має базові знання про медіа та безпеку в інтернеті, але йому потрібно поглиблювати навички критичного мислення та перевірки інформації.

Низький рівень (0-7 балів): Учень має початкове уявлення про медіаграмотність, однак йому потрібне додаткове навчання основам безпечного користування інтернетом та критичного ставлення до інформації.

Додаток Г

**Анкета для батьків щодо ставлення медіаграмотності їхніх дітей у школі
(початкова школа)**

Шановні батьки!

Ми проводимо наукове дослідження, присвячене пошуку шляхів ефективного та продуктивного розвитку медіаграмотності молодших школярів засобами інтернет-мережі на уроках у початкових класах. Ваші відповіді допоможуть нам ефективно вирішити цю задачу.

- о **Вік Вашої дитини:** _____
- о **Клас, у якому навчається дитина:** _____
- о **Чи має Ваша дитина доступ до інтернету вдома?** _____
- 1. **Чи вважаєте Ви, що медіаграмотність є важливою навичкою для дітей початкового шкільного віку?**
 - ☐ Так, дуже важливо
 - ☐ Важливо
 - ☐ Малозначуще
 - ☐ Не важливо
- 2. **Які саме аспекти медіаграмотності, на Вашу думку, найбільш актуальні для Вашої дитини? (можна обрати кілька варіантів)**
 - ☐ Навички критичного мислення та аналізу інформації
 - ☐ Розпізнавання правдивих і неправдивих новин
 - ☐ Безпечне використання інтернету та соціальних мереж
 - ☐ Етика онлайн-спілкування
 - ☐ Інше (уточніть)

3. Як Ви ставитеся до того, що у шкільній програмі з'являються уроки з медіаграмотності?

- ☐ Повністю підтримую
- ☐ Підтримую, але з певними застереженнями
- ☐ Нейтрально
- ☐ Не підтримую

4. Чи обговорюєте Ви з дитиною питання безпеки в інтернеті та важливість критичного сприйняття інформації?

- ☐ Так, регулярно
- ☐ Час від часу
- ☐ Рідко
- ☐ Ніколи

5. Чи було б для Вас корисним отримати від школи поради або матеріали для розвитку медіаграмотності вдома?

- ☐ Так
- ☐ Можливо
- ☐ Ні, я маю всю необхідну інформацію

6. Який формат шкільних занять із медіаграмотності Ви вважаєте найефективнішим для молодших школярів?

- ☐ Інтерактивні уроки
- ☐ Освітні відеоматеріали
- ☐ Групові обговорення та рольові ігри
- ☐ Інше (уточніть) _____

7. Які, на Вашу думку, виклики можуть виникнути у Вашої дитини під час вивчення медіаграмотності?

- ☐ Важко зрозуміти складні теми
- ☐ Нестача відповідних матеріалів для дітей
- ☐ Можливість неправильного розуміння медіаінформації
- ☐ Інше (уточніть) _____

9. Чи є якісь додаткові теми або навички, які, на Вашу думку, варто включити до шкільних занять з медіаграмотності?

10. Поділіться, будь ласка, своїми думками чи побажаннями щодо впровадження медіаграмотності у навчальну програму початкової школи.

Дякуємо за відповіді!

Анкета для вчителів

Письмове анкетування

- о **Ім'я та прізвище :** _____
- о **Стаж роботи в освіті:** _____
- о **Місто та школа:** _____

1. Чи вважаєте Ви медіаграмотність важливою навичкою для учнів початкових класів?

2. Які елементи медіаграмотності Ви вважаєте найбільш важливими для дітей молодшого віку? (виберіть або доповніть)

- ☐ Розуміння того, що таке медіа
- ☐ Критичне мислення та вміння аналізувати інформацію
- ☐ Основи цифрової безпеки
- ☐ Етика спілкування в мережі
- ☐ Інше (будь ласка, уточніть)

3. Чи включаєте Ви елементи медіаграмотності у свої уроки? Якщо так, то як часто?

- ☐ Постійно
- ☐ Час від часу
- ☐ Рідко
- ☐ Не включаю

4. Які ресурси та методи Ви використовуєте для навчання медіаграмотності?

- ☐ Власні розробки
- ☐ Посібники та підручники

- ☐ Онлайн-ресурси
 - ☐ Співпраця з іншими вчителями / запрошені експерти
 - ☐ Інше (будь ласка, уточніть)
-
-

5. Які труднощі, на Вашу думку, можуть виникати у викладанні медіаграмотності в початковій школі?

- ☐ Нестача матеріалів
 - ☐ Відсутність підтримки з боку адміністрації
 - ☐ Складність пояснення теми дітям
 - ☐ Інше (уточніть)
-
-

Додаткові питання:

- Які навички та знання, на Вашу думку, необхідні вчителю для ефективного викладання медіаграмотності?

- Чи було б корисним отримати додаткові матеріали або тренінги з медіаграмотності? Якщо так, то які саме?

- Як би Ви оцінили підтримку адміністрації щодо впровадження медіаграмотності в навчальний процес?

-
-
-
- Які ще аспекти, на Вашу думку, важливо враховувати при викладанні медіаграмотності в початковій школі?
-
-
-

Дякуємо за відповіді!

Усне анкетування

Доброго дня! Ми проводимо невелике опитування для вчителів початкових класів, щоб дізнатися їхню думку щодо медіаграмотності та її значення у навчанні молодших школярів.

1. Чи можете Ви поділитися своєю думкою про важливість медіаграмотності для учнів молодшої школи?
2. Які саме елементи медіаграмотності, на Вашу думку, варто викладати в початковій школі?
3. Чи пробували Ви впроваджувати медіаграмотність у свої заняття? Якщо так, то як це виглядало?
4. З якими труднощами Ви стикнулися або могли б стикнутися, викладаючи медіаграмотність?
5. Чи потрібні Вам додаткові ресурси або тренінги для викладання медіаграмотності? Які саме?
6. Як би Ви описали рівень підтримки впровадження медіаграмотності з боку адміністрації Вашої школи?

Заключне питання: Чи є щось ще, що Ви хотіли б додати про свій досвід або ставлення до медіаграмотності у навчанні?

Додаток Е

Види і ознаки кібербулінгу

Вид кібербулінгу	Ознаки
Образливі повідомлення	- Образливі, агресивні коментарі чи повідомлення. - Приниження або висміювання в онлайн-дискусіях.
Хейтерські нападки	- Використання образливих або дискримінаційних висловлювань. - Розпалювання ненависті до конкретних груп.
Оприлюднення особистих даних	- Розповсюдження приватної інформації (адреса, номер телефону тощо) без згоди. - Публічний доступ до особистих деталей.
Шантаж та погрози	- Повідомлення з погрозами фізичної розправи або шантажем. - Вимоги до жертви з погрозами оприлюднення приватної інформації.
Фейкові акаунти та обман	- Створення фальшивих профілів, що видаються за жертву. - Розповсюдження недостовірної інформації від імені жертви.

Поширення чуток та наклепницької інформації	- Публікація неправдивих чуток або наклеп - Псування репутації людини через соціальні мережі.
Відео- або фото-приниження	- Поширення принизливих відео чи фотографій без згоди. - Створення або редагування контенту з метою висміювання.
Кіберсталкінг	- Постійне переслідування в інтернеті через повідомлення, коментарі або публікації. - Залякування та створення відчуття небезпеки.
Виключення	- Намір не допустити жертву до участі в онлайн-групах або чатах. - Публічне ігнорування або виключення з онлайн-спільнот